

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
PHILIPPE LÉGER
fremsat den 14. december 2004¹

Indhold

I — Retsforskrifter	I - 1389
A — Bruxelles-konventionen	I - 1389
B — Teorien om forum non conveniens i engelsk ret	I - 1392
C — Teorien om forum non conveniens' skæbne siden Bruxelles-konventionens ikrafttræden i Det Forenede Kongerige	I - 1394
II — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen	I - 1397
III — De præjudicielle spørgsmåls betydning og rækkevidde	I - 1400
IV — Stillingtagen	I - 1404
A — Det territoriale og personelle anvendelsesområde for Bruxelles-konventionens artikel 2	I - 1404
1) Jenard-rapporten og den megen debat, den medførte	I - 1405
2) Ordlyden af konventionens artikel 2	I - 1409
3) Konventionens generelle opbygning	I - 1412
4) Konventionens formål	I - 1419
5) De hævdede hindringer for anvendelsen af konventionens artikel 2 på et retsforhold, der udelukkende er knyttet til en kontraherende stat og en tredjestat	I - 1423
a) De hævdede hindringer i henhold til international ret	I - 1423
b) De hævdede hindringer i fællesskabsretten	I - 1425

1 — Originalsprog: fransk.

B — Foreneligheden mellem teorien om forum non conveniens og Bruxelles-konventionen	I - 1431
1) Konventionens forfatteres ønske	I - 1432
2) Ordlyden af konventionens artikel 2, stk. 1	I - 1434
3) Konventionens generelle opbygning	I - 1435
4) Konventionens formål og effektive virkning	I - 1440
V — Forslag til afgørelse	I - 1444

1. Er konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager², til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, der skal behandle en sag anlagt mod en person, der har bopæl på denne stats område, og hvis kompetence til at behandle denne sag dermed følger af konventionens artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence i henhold til national ret med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle tvisten?

2. Dette er i det væsentlige det spørgsmål, som Court of Appeal (England & Wales)

2 — JO 1972 L 299, s. 32. Som ændret ved konventionen af 9.10.1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritanniens og Nordirlands tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, og — den ændrede tekst — s. 77), ved konventionen af 25.10.1982 om Den Helleniske Republiks tiltrædelse (EFT L 388, s. 1), ved konventionen af 26.5.1989 om Kongeriget Spanien og Den Portugisiske Republiks tiltrædelse (EFT L 285, s. 1) og ved konventionen af 29.11.1996 om Republikken Østrigs, Republikken Finlands og Kongeriget Sveriges tiltrædelse (EFT 1997 C 15, s. 1, herefter »Bruxelles-konventionen« eller »konventionen«). Der er offentliggjort en konsolideret udgave af konventionen, som ændret ved de fire tiltrædelseskonventioner, i EFT 1998 C 27, s. 1.

(Civil Division) (Det Forenede Kongerige) har stillet i denne sag. Spørgsmålet er ikke nyt, idet Domstolen allerede for omkring ti år siden blev stillet et tilsvarende spørgsmål af en national højesteret, nemlig House of Lords. Domstolen fik imidlertid ikke lejlighed til at udtale sig om dette problem, da det præjudicielle spørgsmål blev trukket tilbage af den forelæggende ret efter, at parterne havde forligt sagen³.

3. I lighed med ovennævnte sag giver denne sag Domstolen lejlighed til at undersøge, hvorvidt teorien om »forum non conveniens« er forenelig med Bruxelles-konventionen. Ifølge denne teori, der er velkendt i »common law«-lande, har en ret i en stat lov til at give afkald på at udøve den kompetence, den har i henhold til loven, når det er dens opfattelse, at retten i en anden stat mere hensigtsmæssigt kan afgøre tvisten.

3 — Der er tale om Ladenimor-sagen (sag C-314/92) (kendelse om slettelse af 21.2.1994). Da denne sag meget ofte kaldes »Harrods«, vil jeg bruge denne betegnelse.

4. I denne sag, som i den forudgående, opstår spørgsmålet om, hvorvidt teorien om forum non conveniens er forenelig med Bruxelles-konventionen, kun i forholdet mellem en ret i en kontraherende stat og en ret i en ikke-kontraherende stat og ikke i forholdet mellem retter i forskellige kontraherende stater. Dette spørgsmål fører således til et spørgsmål om Bruxelles-konventionens territoriale eller personelle anvendelsesområde. I denne henseende kan der, selv om den pågældende problematik er meget anderledes, fastslås en forbindelse med den aktuelt verserende udtalelelsesprocedure vedrørende den fremtidige reviderede Lugano-konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager⁴.

5. Det er i øvrigt interessant at bemærke, at Domstolen for nylig har undersøgt en anden mekanisme, der er velkendt i »common

law«-landene, og som almindeligvis kaldes »anti-suit injunctions«. Denne mekanisme giver en national ret mulighed for at udtale sig om et pålæg, hvorved det forbydes en af parterne i en sag, der verserer for den nationale ret, at anlægge eller opretholde en retssag ved en ret i en anden stat, når det viser sig, at denne part handler i ond tro med det formål at hindre den allerede verserende sag. House of Lords stillede Domstolen et spørgsmål vedrørende en sådan mekanismes forenelighed med Bruxelles-konventionen, når mekanismen griber ind i forholdet mellem retterne i forskellige kontraherende stater. I Turner-dommen⁵ besvarede Domstolen spørgsmålet benægtende.

6. Turner-dommen fortjener at blive nævnt, selv om »anti-suit injunctions«-mekanismens genstand og anvendelsesbetingelser er mærkbart anderledes end forum non conveniens mekanismens, og selv om Turner-sagen — i modsætning til den foreliggende sag — ikke rejste noget spørgsmål om Bruxelles-konventionens territoriale eller personelle anvendelsesområde. Som generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomer understregede i sit forslag til afgørelse i Turner-sagen, indebærer de to mekanismer »en vis vurdering af det relevante [eller hensigtsmæssige] i at anlægge sag ved en bestemt ret«⁶.

4 — Udtalelse 1/03. Lugano-konventionen af 16.9.1988 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, er en såkaldt »parallel« til Bruxelles-konventionen, da dens indhold er næsten identisk med Bruxelles-konventionens. Lugano-konventionen er bindende for alle Fællesskabets medlemsstater (kontraherende parter i Bruxelles-konventionen) samt Republikken Island, Kongeriget Norge, Det Schweiziske Forbund og Republikken Polen. Der er tale om at revidere konventionen for at tilpasse dens indhold til Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT L 12, s. 1), der, som jeg senere vil redegøre for, for nyligt har erstattet Bruxelles-konventionen. Den udtalelse, som Domstolen er blevet anmodet om at afgive, vedrører spørgsmålet om, hvorvidt afslutningen af projektet med at revidere konventionen er omfattet af Fællesskabets enekompetence eller af Fællesskabets og medlemsstaternes fælles kompetence. Dette spørgsmål fører navnlig til en undersøgelse af, i hvilket omfang konventionsprojektets territoriale eller personelle anvendelsesområde dækker forordningens. Spørgsmålet er ikke uden forbindelse med spørgsmålet om Bruxelles-konventionens territoriale eller personelle anvendelsesområde, da den forordning, der har erstattet konventionen, i al væsentlighed gentager konventionens bestemmelser.

5 — Dom af 27.4.2004, Sml. I, s. 3565.

6 — Jf. punkt 35.

I — Retsforskrifter

tidspunkt, hvor der træffes en retsafgørelse, der kan anerkendes og fuldbyrdes i en anden kontraherende stat.

A — Bruxelles-konventionen

7. Bruxelles-konventionen, der er vedtaget med hjemmel i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab (EF-traktatens artikel 220, der efter ændring nu er artikel 293 EF)⁷, har ifølge dens præambel til formål »inden for Fællesskabet at styrke retsbeskyttelsen for de der bosiddende personer«.

8. Det anføres i konventionens eneste betragtning, »at det med henblik herpå er nødvendigt at fastlægge deres retters internationale kompetence, at lette anerkendelsen af retsafgørelser og at indføre en hurtig procedure for at sikre fuldbyrdelsen af sådanne afgørelser samt af officielt bekræftede dokumenter og retsforlig«.

9. Bruxelles-konventionen udgør således det, man almindeligvis kalder en »dobbelt« konvention, idet den ikke kun indeholder regler om anerkendelse og fuldbyrdelse, men også kompetenceregler, der finder direkte anvendelse i den kontraherende stat fra det

10. Hvad angår de direkte kompetenceregler finder de anvendelse, når tvisten har en vis relation eller en vis tilknytning til den ene eller anden kontraherende stats område. Relationen eller tilknytningen følger oftest af *sagsøgtets bopæl* og i visse sager af *sagens genstand* eller *parternes ønske*.

11. For så vidt angår *sagsøgtets bopæl* er der tale om en generel kompetenceregul. Bruxelles-konventionens artikel 2, stk. 1, bestemmer, at »[m]ed forbehold af bestemmelserne i denne konvention skal personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne stat«. Når sagsøgte således har bopæl i en kontraherende stat, har retterne i denne stat i princippet kompetence.

12. Konventionens artikel 3 præciserer rækkevidden af denne generelle regel. Dels bestemmer artikel 3, stk. 1, at »[p]ersoner, der har bopæl på en kontraherende stats område, [kun kan] sagsøges ved retterne i en anden kontraherende stat i medfør af de regler, der er fastsat i afdeling 2 til 6 i dette afsnit«. Dels forbyder artikel 3, stk. 2, i overensstemmelse med denne logik, at sag-

7 — Denne artikel bestemmer: »Medlemsstaterne indleder i det omfang, det er nødvendigt, indbyrdes forhandlinger for til fordel for deres statsborgere at sikre [...] forenkling af formaliteter vedrørende gensidig anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser [...]«.

søgeren til skade for sådanne personer kan påberåbe sig kompetenceregler, der er »usædvanlige« (og som er i kraft i de kontraherende stater), dvs. regler, der unddrager disse personer den principielle kompetence for retterne i den kontraherende stat, hvori de har bopæl, således som det er fastsat i konventionens artikel 2.

13. Hvad angår konventionens afsnit II, afdeling 2-6 (hvortil artikel 3, stk. 1, henviser), opregner de først en række fakultative kompetenceregler, der giver sagsøgeren mulighed for at vælge at anlægge sag ved en ret i en anden kontraherende stat end den, hvor sagsøgte har bopæl⁸.

14. De fastsætter dernæst visse kompetenceregler, der enten fastlægger enekompetence for retterne i en kontraherende stat med udelukkelse af retter i alle andre

kontraherende stater (herunder sagsøgtes bopælsstat)⁹, eller giver en ret i en kontraherende stat mulighed for at træffe afgørelse, selv om den sædvanligvis ikke ville have kompetence til at træffe afgørelse i henhold til konventionens regler¹⁰.

15. Disse sidstnævnte kompetenceregler (der er indeholdt i konventionens artikel 16-18) bygger på et andet tilknytningsmoment for tvisten end sagsøgtes bopæl. Dette tilknytningsmoment følger enten af *tvistens genstand* (konventionens artikel 16) eller af *parternes ønske* (konventionens artikel 17 og 18).

16. Når tvisten ikke har relation til den ene eller anden kontraherende stats område på grund af sagsøgtes bopæl, tvistens genstand eller parternes ønske, bevarer de usædvanlige kompetenceregler, der er i kraft i de kontraherende stater, i princippet deres virkning. Konventionens artikel 4, stk. 1, bestemmer, at »[s]åfremt sagsøgte ikke har bopæl på en kontraherende stats område, afgøres retter-

8 — Disse fakultative kompetenceregler finder navnlig anvendelse i sager om kontraktforhold (artikel 5, nr. 1: konkurrerende kompetence for retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, skal opfyldes), i sager om erstatning uden for kontrakt (artikel 5, nr. 3: konkurrerende kompetence for retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået), i sager om forbrugerkontrakter (artikel 14, stk. 1: konkurrerende kompetence for retterne i den kontraherende stat, på hvis område forbrugeren har bopæl) og i sager med flere sagsøgte (artikel 6, nr. 1: konkurrerende kompetence for retten i den retskreds, hvor en af de sagsøgte har bopæl).

9 — Disse kompetenceregler finder navnlig anvendelse i sager om rettigheder over fast ejendom samt om leje eller forpagtning af fast ejendom [artikel 16, nr. 1, litra a): enekompetence for retterne i den kontraherende stat, hvor ejendommen er beliggende], og i situationer, hvor kompetencen udtrykkeligt er fraveget (artikel 17: kompetence for den ret eller de retter, som parterne har udpeget i en værningsaftale, med forbehold navnlig for reglerne om enekompetence i artikel 16).

10 — Bruxelles-konventionens artikel 18 tillægger retten i den kontraherende stat kompetence, når sagsøgte giver møde for den, selv om han ikke har bopæl i denne stat, medmindre sagsøgte kun giver møde for at bestride rettens kompetence, eller en anden ret har enekompetence i henhold til konventionens artikel 16. Der er i så fald tale om stiltiende udvidelse af kompetencen.

nes kompetence i hver enkelt kontraherende stat efter statens egen lovgivning, dog med forbehold af bestemmelserne i artikel 16«¹¹.

17. I forlængelse af alle disse bestemmelser om tildeling af kompetence fastlægger Bruxelles-konventionen visse processuelle mekanismer med henblik på at regulere kompetencereglerne anvendelse. Mekanismerne for litispændens og indbyrdes sammenhængende krav tilsigter at hindre uforenelige afgørelser fra retter i de forskellige kontraherende stater.

18. Konventionens artikel 21, der vedrører litispændens, bestemmer, at »[s]åfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retter i forskellige kontraherende stater, udsætter enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, [...] sin afgørelse, indtil denne rets kompetence er fastslået«, for derefter, når kompetencen er fastslået, at erklære sig inkompetent til fordel for den første.

19. Hvad angår indbyrdes sammenhængende krav bestemmer konventionens artikel 22, at såfremt krav, som er indbyrdes sammenhængende, fremsættes for retter i

forskellige kontraherende stater, og sagerne verserer for disse retter i første instans, kan enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, enten udsætte afgørelsen eller på begæring af en af parterne erklære sig inkompetent, forudsat at dens lovgivning tillader forening af indbyrdes sammenhængende krav, og at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er kompetent til at påkende begge krav. Ifølge konventionens artikel 22, stk. 3, er denne mekanisme forbeholdt »krav, der er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidigt for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig«.

20. Bruxelles-konventionen har i tråd med logikken i alle disse bestemmelser om tildeling af kompetence eller anvendelse af kompetencer i afsnit III indført en forenklet mekanisme for anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser. Denne mekanisme finder anvendelse på afgørelser truffet af en ret i en kontraherende stat i forbindelse med deres anerkendelse og fuldbyrdelse i en anden kontraherende stat.

21. Efter at det civilretlige samarbejde blev gjort til et fællesskabsanliggende med Amsterdam-traktaten, har Rådet vedtaget forordning nr. 44/2001, der har hjemmel i artikel 61, litra c), EF og artikel 67, stk. 1, EF. Denne forordning, der skal erstatte Bruxelles-konventionen, gentager i det væsentlige konventionens bestemmelser, idet der samtidig foretages visse tilpasninger.

11 — Selv om forordning nr. 44/2001 ikke finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, skal jeg gøre opmærksom på, at der i artikel 4 er tilføjet et yderligere forbehold, ud over de usædvanlige kompetenceregler, nemlig parternes ønske.

22. Forordningen finder anvendelse i alle medlemsstaterne, undtagen i Danmark¹², på sager, der er anlagt efter dens ikrafttrædelsesdato, nemlig den 1. marts 2002. I tvisten i hovedsagen blev sagen anlagt inden den 1. marts 2002, således at det alene er Bruxelles-konventionen, der kan finde anvendelse herpå, og ikke forordning nr. 44/2001.

B — Teorien om *forum non conveniens* i engelsk ret

23. Teorien om *forum non conveniens* kom første gang til udtryk i skotsk ret, dvs. i et retssystem, der i det væsentlige er civilt orienteret. Teorien fremkom først i slutningen af det 19. århundrede i en mere uddybet form og blev derefter under forskellige former indført i andre lande, fortrinsvis i »common law«-lande, navnlig England, Irland og Amerikas Forenede Stater.

24. I engelsk ret har teorien om *forum non conveniens* gennemgået en vedvarende og betydelig udvikling.

25. På nuværende tidspunkt svarer dens anvendelse til de betingelser, som House of Lords opstillede i dommen i sagen *Spiliada Maritime Corporation mod Cansulex Ltd*¹³.

26. House of Lords opstillede det princip, at »en udsættelse af sagen kun kan tillades på grundlag af *forum non conveniens*, hvis retten er overbevist om, at der er en anden ligeledes kompetent ret, der er det mest hensigtsmæssige værneting for tvisten, dvs. for hvilken tvisten kan afgøres på passende vis i forhold til alle parter interesser og retlige hensyn«¹⁴. I modsætning til det, som udtrykket *forum non conveniens* lader tro, er der således ikke for den ret, for hvilken sagen verserer, tale om et simpelt spørgsmål om praktisk eller personel »konveniens«, der navnlig er forbundet med rettens kapacitet, men netop et spørgsmål om det objektivt hensigtsmæssige i værnetinget for den pågældende sag¹⁵.

12 — Denne særegne situation følger af protokollen om Kongeriget Danmarks stilling, der er bilagt EU- og EF-traktaterne. Det følger heraf, at forordning nr. 44/2001 ikke finder anvendelse på Danmark, men at Bruxelles-konventionen fortsætter med at finde anvendelse mellem denne stat og de andre medlemsstater, der er bundet af forordningen. Der er forbeholdt Det Forenede Kongerige og Irland en tilsvarende situation ved en protokol, der vedrører disse lande, og som ligeledes er bilagt EU- og EF-traktaterne. Det Forenede Kongerige og Irland har imidlertid i overensstemmelse med protokollens artikel 3, stk. 1, meddelt deres ønske om at deltage i vedtagelsen og anvendelsen af forordning nr. 44/2001, således at den finder anvendelse på dem.

13 — Herefter »*Spiliada-dommen*«, 1987, AC 460. De principper, der blev opstillet i denne dom, synes at svare til principperne på Jamaica. Jf. i denne retning N. B. Jacksons (sagsøgte 1 i tvisten i hovedsagen) indlæg (punkt 25).

14 — Jf. *Spiliada-dommen*, s. 476.

15 — Jf. *Spiliada-dommen*, s. 474. Mekanismen med *forum non conveniens*, der finder anvendelse på en sag mod en sagsøgt, der befinder sig i England (hvilket i engelsk ret medfører en såkaldt »ordinær« kompetenceregulering), kan tilnærmes mekanismen med *forum conveniens*. Ifølge denne sidstnævnte mekanisme kan den engelske ret, når en sag er anlagt mod en sagsøgt, der ikke befinder sig i England (hvilket i engelsk ret medfører en såkaldt »ekstraordinær« kompetenceregulering), afvise at lade stævningen forkynde i udlandet, hvis en udenlandsk ret er *forum conveniens*, således at den pågældende sag ikke kan forfølges i England. Jf. i denne retning s. 480-482.

27. I overensstemmelse med Spiliada-dommen skal den engelske ret anvende følgende denne fremgangsmåde.

28. For det første påhviler det retten at afgøre, om et udenlandsk værneting er »klart og tydeligt mere hensigtsmæssigt«¹⁶. Denne øvelse fører til, at »tvistens naturlige værneting« identificeres, dvs. »det værneting, som sagen har den snævraste kontakt til«¹⁷. De tilknytningsmomenter, der skal tages hensyn til, omfatter ikke alene praktiske eller økonomiske faktorer (såsom om vidnerne er til rådighed)¹⁸, men også faktorer såsom den lov, der finder anvendelse i sagen, og parternes bopæl eller hjemstedet for deres aktiviteter¹⁹.

29. For det andet skal den ret, som sagen verserer for, når den har identificeret et udenlandsk værneting som »klart og tydeligt mest hensigtsmæssigt«, efterprøve, at sagsøgeren har sikkerhed for at »opnå retfærdighed« ved dette værneting²⁰, nærmere bestemt en »effektiv retfærdighed«²¹. Denne betingelse fortolkes restriktivt. Som hovedregel kan en udsættelse af sagen således afvises alene med den begrundelse, at sagsøgeren ellers fratages en fordel i henhold til engelsk ret, såsom et højere erstatnings-

niveau, en effektiv ordning med bevisoptagelse, en længere forældelsesfrist end i det pågældende fremmede land²². Ifølge House of Lords »er det forhold, at sagsøgeren gives mulighed for at drage fordel af en sag i England til skade for sagsøgte i strid med den objektive fremgangsmåde«, der anvendes for så vidt angår forum non conveniens²³. Der er imidlertid under helt særlige omstændigheder taget hensyn til retlige eller praktiske begrænsninger for så vidt angår muligheden for at få rådgivning ved det udenlandske værneting og den manglende mulighed for at få retshjælp til at forfølge sagen ved dette værneting, når en sådan bistand er til rådighed i England, og det er åbenbart, at sagsøgeren uden retshjælp vil opgive sagen²⁴.

30. I engelsk ret foretager den ret, som sagen verserer for, ikke af egen drift en sådan undersøgelse, men alene på en af parternes begæring²⁵. Det er op til den sagsøgte, der påberåber sig undtagelsen om forum non conveniens, at anfægte, at sagen føres for den pågældende kompetente ret, og det påhviler ham at godtgøre, at et udenlandsk værneting

16 — Jf. Spiliada-dommen, s. 477 [punkt c)].

17 — Jf. Spiliada-dommen, s. 477 og 478 [punkt d)].

18 — Det er vigtigt at bemærke, at der i »common law«-lande lægges særlig vægt på afhøring af vidner under retsmødet, herunder navnlig afhøring af sagkyndige.

19 — Jf. Spiliada-dommen, s. 478 [punkt d)].

20 — Jf. Spiliada-dommen, s. 482.

21 — Dette udtryk blev anvendt af House of Lords i en senere dom end Spiliada-dommen, nemlig dommen i sagen Lubbe mod Cape plc (2000, 1 WLR, 1545, HL) (herefter »Lubbe-dommen«).

22 — Samme sted.

23 — Jf. Spiliada-dommen, s. 482.

24 — Jf. i denne retning den retspraksis fra House of Lords, der omtales af A. Nuyts, *L'exception de forum non conveniens (étude de droit international privé comparé)*, thèse ULB, 2001-2002, bind II, punkt 218. Jf. mere præcist dommen i sagen Cornelly mod RTZ Corporation plc (1998, AC 854, s. 873 og 874) og Lubbe-dommen.

25 — Jf. A. Nuyts, punkt 202.

ligeledes har kompetence og klart og tydeligt er mere hensigtsmæssigt²⁶. Når denne første betingelse er opfyldt, er det op til sagsøgeren, der ønsker at undgå den processuelle undtagelse, at bevise, at han ikke vil kunne opnå retfærdighed for det pågældende udenlandske værneting, dvs. at den anden betingelse for at anvende undtagelsen ikke er opfyldt.

31. Disse betingelser for anvendelsen af teorien om forum non conveniens undersøges »skønsmæssigt« af den ret, som sagen verserer for, idet retten har et vidt skøn på dette område.

32. I engelsk ret i dag indebærer teoriens anvendelse, at sagen udsættes, dvs. gennem en midlertidig udsættelse, eventuelt sine die, af sagen, uden at retten erklærer sig inkompetent i forhold til den anden ret. Det følger heraf, at sagen kan genoptages for den engelske ret, hvis det f.eks. viser sig, at det udenlandske værneting faktisk ikke havde kompetence til at påkende tvisten, eller at sagsøgeren ikke fik adgang til en reelt retfærdig retssag ved dette værneting. Det er op til sagsøgeren, der ønsker at genoptage sagen, at fremlægge bevis for de nødvendige forhold i denne henseende.

33. Det er traditionelt udelukket, at beslutningen om at udsætte sagen følges af en overdragelse eller henvisning af sagen til det udenlandske værneting. Denne fremgangs-

måde forekommer nemlig at pålægge det udenlandske værneting at erklære sig kompetent og udøve sin eventuelle kompetence. Det er imidlertid almindeligt anerkendt, at retterne i en stat kun kan udtale sig om deres egen kompetence og ikke om kompetencen hos retterne i en anden medlemsstat. Det påhviler derfor sagsøgeren, der ønsker at fastholde sin påstand, at foretage alle de nødvendige skridt til at anlægge en ny sag ved det udenlandske værneting.

34. En afgørelse fra en ret i første instans, der skønsmæssigt har vurderet undtagelsen om forum non conveniens, kan i princippet ikke ændres på dette punkt af en appelret, medmindre appelretten inden for rammerne af en efterprøvelse af førsteinstansens begrundelse finder, at førsteinstansen åbenbart har misbrugt sin skønsmæssige beføjelse²⁷.

C — Teorien om forum non conveniens' skæbne siden Bruxelles-konventionens ikrafttræden i Det Forenede Kongerige

35. Bruxelles-konventionen, som ændret ved tiltrædelseskonventionen af 1978, trådte i kraft i Det Forenede Kongerige den 1. januar 1987.

26 — I engelsk ret har undtagelsen om forum non conveniens siden reformen af civilprocesreglerne i 1998 skullet rejses in limine litis, dvs. inden enhver behandling af sagens realitet og ikke på et hvilket som helst tidspunkt i sagen. Jf. i denne henseende A. Nuyts, punkt 204.

27 — Jf. A. Nuyts, punkt 208.

36. I dette perspektiv blev Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982 (lov af 1982 om civilretlig kompetence og retsafgørelser) vedtaget. Det bestemmes i section 49, at »ingen bestemmelse i denne lov er til hinder for, at en britisk ret i forbindelse med en sag, der verserer for denne ret, suspenderer sagen, udsætter afgørelsen [...] med begrundelse i doktrinen om forum non conveniens [...], når sådanne foranstaltninger ikke er uforenelige med konventionen af 1968«.

37. Denne henvisning til en eventuel uforenelighed mellem teorien om forum non conveniens og Bruxelles-konventionen har givet anledning til meget forskellige vurderinger i de engelske retter, navnlig når der er tale om at anvende denne doktrin på forholdet mellem en kontraherende stat og en tredjestat.

38. Court of Appeal har således i modsætning til High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division²⁸, i Harrods-dommen (Buenos Aires Ltd)²⁹ anerkendt muligheden for, at de engelske retter i

henhold til teorien om forum non conveniens kan give afkald på at udøve deres kompetence, der følger af konventionens artikel 2 (på grund af, at sagsøgte har bopæl i Det Forenede Kongerige), når der er et mere hensigtsmæssigt værneting i en ikke-kontraherende stat, og der ikke er kompetence hos nogen anden ret i en kontraherende stat end Det Forenede Kongerige. Court of Appeals begrundelse for afgørelsen kan sammenfattes på følgende vis.

39. For det første følger det af EØF-traktatens artikel 220, hvori Bruxelles-konventionen har hjemmel, at de kompetenceregler, der findes heri, kun skal finde anvendelse i forholdet mellem de kontraherende stater³⁰.

40. Endvidere kan en engelsk ret, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, i det tilfælde, hvor artikel 2 er præceptiv i forholdet mellem en kontraherende stat og en ikke-kontraherende stat, ikke udsætte sagen med den begrundelse, at der findes en værnetingsaftale eller en situation med litispændens eller indbyrdes sammenhængende krav, hvis det alternative værneting ikke er i en kontraherende stat. Bruxelles-konventionens artikel 17, 21 og 22, der fastsætter mekanismer til fordeling af kompetencen i sådanne situationer, finder nemlig

28 — Jf. i denne retning dommen i sagen Berisford plc mod New Hampshire Insurance Co. (1990, 2 QB 631) og i sagen Arkwright Mutual Insurance Co. mod Bryanston Insurance Co. Ltd (1990, 2 QB 649). I disse domme fandt High Court, at anvendelsen af mekanismen med forum non conveniens var i strid med Bruxelles-konventionens artikel 2's præceptive karakter og skadede den ensartede anvendelse af kompetencereglerne i de kontraherende stater.

29 — Herefter »Harrods-dommen« (1992, Ch. 72, CA). Denne dom blev afsagt i en tvist mellem et engelsk selskab med hjemsted i England, som udøvede alle sine aktiviteter i Argentina, hvor beslutnings- og kontrolorganerne befandt sig (selskabet Harrods Buenos Aires) ligesom hovedaktionæren (det schweiziske selskab Intercomfinanz), og selskabets mindretalsaktionær (det schweiziske selskab Ladenimor), vedrørende en strid om forvaltningen af det engelske selskab.

30 — Samme sted, s. 96 og 103.

kun anvendelse på forholdet mellem retter i forskellige kontraherende stater. Ifølge Court of Appeal er sådanne resultater i strid med lovgivers hensigt med Bruxelles-konventionen. Det følger heraf, at Bruxelles-konventionens artikel 2 ikke kan være præceptiv, når den eneste kompetencekonflikt vedrører retterne i en kontraherende stat og retterne i en tredjestat³¹.

41. Endelig er anvendelsen af teorien om forum non conveniens i forholdet mellem en engelsk ret og en ret i en ikke-kontraherende stat ikke i strid med det formål med den frie bevægelighed for domme i Europa, der forfølges med konventionen, da den pågældende engelske ret, hvis den giver afkald på at udøve sin kompetence, netop ikke afsiger nogen dom om realiteten, der skal anerkendes og fuldbyrdes i andre kontraherende stater³².

42. Court of Appeal konkluderede dermed, at Bruxelles-konventionen ikke er til hinder for, at en engelsk ret udsætter sagen i henhold til teorien om forum non conveniens »i det tilfælde, hvor det eneste alternative værneting er i en ikke-kontraherende stat«³³.

31 — Samme sted, s. 97 og 98.

32 — Samme sted, s. 97.

33 — Samme sted, s. 103 [punkt d)].

43. House of Lords besluttede i forbindelse med appel af denne dom at forelægge Domstolen spørgsmål herom³⁴. Som jeg allerede har anført, blev denne række af præjudicielle spørgsmål trukket tilbage, efter at parterne havde forliget sagen.

44. Nogle år senere sørgede House of Lords i Lubbe-dommen³⁵ for at understrege, at »svaret på dette spørgsmål ikke er klart«, men retten foretrak ikke på ny at forelægge Domstolen spørgsmål, idet teorien om forum non conveniens under alle omstændigheder, uanset svaret, ikke skulle finde anvendelse i

34 — De præjudicielle spørgsmål havde følgende ordlyd:

- »1) Finder domskonventionen af 1968 anvendelse ved afgørelsen af, hvilken kompetence en ret i en kontraherende stat har, såfremt der ikke foreligger kompetencetvister i forhold til en ret i en anden kontraherende stat?
- 2) a) Såfremt kompetencen følger af artikel 2, er det da i strid med domskonventionen, såfremt en ret i en kontraherende stat udøver en skønsmæssig beføjelse, der tilkommer den i henhold til national ret, til at erklære sig inkompetent til at behandle en sag, der er anlagt mod en person, der har bopæl i denne stat, til fordel for retterne i en ikke-kontraherende stat, såfremt der ikke foreligger kompetence for en ret i en anden kontraherende stat?
- b) I bekræftende fald, er det da under alle omstændigheder i strid med domskonventionen eller kun under visse omstændigheder, og i givet fald hvilke?
- 3) a) Såfremt spørgsmål 2 besvares bekræftende, er det da desuagtet i overensstemmelse med domskonventionen, at en ret i en kontraherende stat udøver en skønsmæssig beføjelse, der tilkommer den i henhold til national ret, til at erklære sig inkompetent til at behandle en sag mod en medsagsøgt, der ikke har bopæl i en kontraherende stat, til fordel for retterne i en ikke-kontraherende stat?
- b) Skal spørgsmål 3 besvares anderledes, såfremt afgørelsen om inkompetence til at behandle en sag mod en medsagsøgt ville føre til, at sagen mod sagsøgte, der har bopæl i denne stat, måtte afvises?»

35 — Jf. fodnote 21.

sagen, da der ikke var et »alternativt« værning til rådighed for sagsøgerne³⁶.

45. Flere har taget denne tilfældige bemærkning fra House of Lords som udtryk for en alvorlig tvivl om berettigelsen af Court of Appeals praksis i Harrods-sagen³⁷.

II — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

46. Den 10. oktober 1997 blev Andrew Owusu, der er en britisk statsborger med bopæl i England, offer for en alvorlig ulykke, da han var på ferie på Jamaica. Da han dykkede i havet på et sted, hvor vandet nåede ham til livet, stødte han mod en undersøisk sandbanke og fik et brud på femte halshvirvel, der gjorde ham lam i begge arme og ben.

47. Andrew Owusu anlagde efter denne ulykke erstatningssag i England mod N.B. Jackson, der ligeledes har bopæl i denne medlemsstat³⁸. Sagsøgte 1 havde til sagsøgeren udlejet den villa, hvori sagsøgeren

boede under sit ophold på Jamaica, og som lå i nærheden af, hvor sagsøgeren kom til skade. Andrew Owusu har til støtte for sagen gjort gældende, at den kontrakt, hvorefter han havde adgang til en privat strand, stiltiende forudsatte, at stranden var rimeligt sikker eller fri for skjulte farer.

48. Sagsøgte 1 har gjort undtagelsen om forum non conveniens gældende og har derfor begæret sagen udsat. Ud over det forhold, at tvisten er snævrere forbundet med Jamaica end med England, har sagsøgte 1 gjort gældende, dels at hans forsikringspolice vedrørende udlejning af en bolig på Jamaica ikke dækker skader, der er fastslået af en anden ret end en jamaicansk, dels at spørgsmålene om princippet om ansvarsforpligtelse og opgørelsen af skaden for en stor del er reguleret på samme måde på Jamaica og i England.

49. Andrew Owusu har ligeledes søgt at gøre flere jamaicanske selskaber ansvarlige ved de engelske retter. De sager vedrører bl.a. »Mammee Bay Club Ltd« (ejer af stranden ved Mamme Bay, hvortil Andrew Owusu fik adgang)³⁹, »The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd« (som driver et feriecenter tæt ved den pågældende strand, hvortil

36 — Jf. mit forslag til afgørelse, punkt 28.

37 — Jf. navnlig A. Nuyts (punkt 181) og R. Fentiman »Ousting Jurisdiction in the European Judicial Area«, *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2000, s. 109, og *Stays and the European Conventions: End-Game?*, CLJ 10, 2001, s. 11.

38 — Herefter »sagsøgte 1«.

39 — Herefter »sagsøgte 3«.

selskabets kunder også havde adgang)⁴⁰, og »Town & Country Resorts Ltd« (som driver et stort hotel, der ligger ud til den pågældende strand, og er indehaver af en licens til at bruge stranden på betingelse af at være ansvarlig for forvaltningen, vedligeholdelsen og overvågningen)⁴¹.

50. Alle disse jamaicanske selskaber er sagsøgt på grundlag af ansvar uden for kontraktforhold. De kritiseres for ikke have truffet de nødvendige foranstaltninger for at gøre svømmere opmærksom på farer forbundet med den undersøiske sandbanke, eftersom sådanne foranstaltninger var særligt påkrævede, da der var sket en lige så alvorlig ulykke to år tidligere under tilsvarende omstændigheder, hvor en britisk turist kom til skade, og som i øvrigt gav anledning til en erstatnings-sag ved de jamaicanske retter (idet alle de sagsøgte havde bopæl i denne stat).

51. Andrew Owusu har i overensstemmelse med de civile retsplejeregler i England anmodet om tilladelse til at stævne de jamaicanske selskaber ved de engelske retter. En engelsk dommer (Deputy District Judge Beevers) gav ham en sådan tilladelse. Det forekommer imidlertid, at stævningen kun er blevet forkyndt for tre af disse selskaber (nemlig sagsøgte 3, sagsøgte 4 og sagsøgte 6).

52. Disse tre sagsøgte har bestridt, at den engelske ret, som sagen verserer for, har kompetence. Nogle af de sagsøgte har ligeledes fremsat begæring om, at retten giver afkald på sin kompetence og giver tilladelse til, at sagen kan forfølges i udlandet. Ifølge de sagsøgte er det alene de jamaicanske retter, der har kompetence under hensyn til de forskellige kriterier, der knytter tvisten til Jamaica.

53. Ved kendelse af 16. oktober 2001 forkastede dommer Bentley QC (der fungerede som Deputy High Court Judge i Sheffield) alle de sagsøgtes anbringender.

54. For så vidt angår indsigelsen om forum non conveniens, som sagsøgte 1 har påberåbt sig, fandt dommeren, at Domstolens dom af 13. juli 2000 i sagen Group Josi⁴² var til hinder for, at sagen kan udsættes med den ene begrundelse, at den ret, som sagen verserede for, ikke var den hensigtsmæssige til at behandle tvisten. Domstolen udtalte nemlig i denne dom, at kompetencereglerne i Bruxelles-konventionen finder anvendelse i en tvist, når sagsøgte har hjemsted eller bopæl i en kontraherende stat⁴³. Ifølge førstinstansen fornægter Domstolens fortolkning af Bruxelles-konventionen den fortolkning, som Court of Appeal anlagde nogle

40 — Herefter »sagsøgte 4«.

41 — Herefter »sagsøgte 6«.

42 — Sag C-412/98, Sml. I, s. 5925.

43 — Dommer Bentley QC henviste i denne forbindelse navnlig til Group Josi-dommen, præmis 59-61.

år tidligere i Harrods-sagen⁴⁴. Da førsteinstansen ikke havde kompetence til at stille Domstolen et præjudicielt spørgsmål for at opklare dette punkt⁴⁵, fandt den, at den i lyset af Group Josi-dommen ikke kunne udsætte sagen med hensyn til sagsøgte 1 (N.B. Jackson), da han havde bopæl i en kontraherende stat.

England, og ikke Jamaica, var det hensigtsmæssige værneting for påkendelse af hele tvisten.

57. Førsteinstansens kendelse blev appelleret til Court of Appeal af sagsøgte 1, sagsøgte 3, sagsøgte 4 og sagsøgte 6.

55. For så vidt angår de anbringender, der er gjort gældende af de andre sagsøgte (sagsøgte 3, sagsøgte 4 og sagsøgte 6), forkastede førsteinstansen dem ligeledes, selv om dels kompetencereglerne i Bruxelles-konventionen ikke fandt anvendelse på disse sagsøgte i den pågældende sag, dels Jamaica tydeligvis var et mere hensigtsmæssigt værneting end England til at påkende tvisten.

58. De sagsøgte har gjort gældende, at Bruxelles-konventionen ikke finder anvendelse i denne sag, således at konventionen ikke kan være til hinder for, at teorien om forum non conveniens anvendes i sagen. De sagsøgte har til støtte for dette synspunkt gjort forskellige argumenter gældende, der i det væsentlige er en gentagelse af Court of Appeals argumenter i Harrods-dommen.

56. Da sagen ifølge førsteinstansen ikke kunne udsættes med hensyn til sagsøgte 1, måtte det samme gælde for de andre sagsøgte. Hvis dette ikke var tilfældet, ville der være en risiko for, at forskellige relevante retter i de to stater (Det Forenede Kongerige og Jamaica) skulle tage stilling til de samme faktiske omstændigheder på grundlag af de samme eller tilsvarende beviser, og at de ville nå til forskellige konklusioner. Under disse omstændigheder fandt førsteinstansen, at

59. De sagsøgte har således anført, at den ordning med fordeling af den retlige kompetence, som Bruxelles-konventionen har indført, kun gælder i forholdet mellem de kontraherende stater og ikke i forholdet mellem en kontraherende stat og en tredje-stat, som ikke indebærer noget spørgsmål om fordeling af kompetencen med en anden kontraherende stat.

60. De har ligeledes understreget, at hvis konventionens artikel 2 er præceptiv — selv i forholdet mellem en kontraherende stat og en ikke-kontraherende stat — skal den

44 — Jf. mit forslag til afgørelse, punkt 35-39.

45 — Dette fremgår af artikel 2 i protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager.

engelske ret erklære sig kompetent til at påkende en sag mod en person, der har bopæl i England, selv om der allerede verserer en identisk eller tilsvarende sag for retterne i en ikke-kontraherende stat, eller der er indgået en værnetingsaftale, hvori de sidstnævnte retter er udpeget som kompetente. Dette fører således til et resultat, der er i strid med konventionens ånd.

fravigelser fra artikel 2, selv om sådanne fravigelser ikke er udtrykkeligt fastsat i konventionen. Dette kan således være tilfældet, enten når en sag, der er anlagt for en ret i en kontraherende stat, allerede verserer for en ret i en ikke-kontraherende stat, når den pågældende tvist vedrører tingslige rettigheder over en ejendom i en tredjestat, eller når parterne har indgået aftale om, at tvisten skal behandles for retterne i en sådan stat.

61. Andrew Owusu har anført, at Bruxelleskonventionen ikke kun vedrører kompetencevister mellem retterne i flere kontraherende stater. Hvis konventionens anvendelse begrænses til sådanne tvister, påvirkes hovedformålet med konventionens artikel 2, der er at garantere retssikkerheden ved hjælp af muligheden for at forudsige det kompetente værneting.

III — De præjudicielle spørgsmåls betydning og rækkevidde

64. Court of Appeal har på grundlag af de af parterne fremsatte synspunkter besluttet at udsætte sagen og stille Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

62. Andrew Owusu har endvidere gjort gældende, idet han har støttet sig til Group Josi-dommen, at den generelle kompetenceregel i konventionens artikel 2 er præceptiv, og at den kun kan fraviges i de situationer, der udtrykkeligt er opregnet i konventionen, hvilket ikke er tilfældet i denne sag.

63. Ifølge sagsøgeren kan der imidlertid i særlige situationer (der ikke svarer til situationen i tvisten i hovedsagen) anerkendes

»1) Er det uforeneligt med Bruxelleskonventionen af 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, i en sag, hvor sagsøgeren gør gældende, at kompetencen følger af artikel 2, at en ret i en kontraherende stat udøver en skønsmæssig beføjelse, den er tillagt i henhold til national ret, og afviser en sag, der er anlagt mod en person, der har bopæl i

denne stat, til fordel for retterne i en ikke-kontraherende stat:

a) hvis sagen ikke rejser spørgsmål om kompetence for retterne i nogen anden kontraherende stat i henhold til 1968-konventionen,

b) hvis sagen ikke har andre tilknytningsmomenter til nogen anden kontraherende stat?

2) Hvis spørgsmål 1a eller 1b må besvares bekræftende, vil dette da altid være tilfældet eller kun under visse omstændigheder og i givet fald under hvilke omstændigheder?»

65. Ifølge Court of Appeal følger svaret på disse spørgsmål ikke af Domstolens praksis, herunder Group Josi-dommen. Court of Appeal har dog selv flere gange haft lejlighed til at behandle sådanne spørgsmål og bekræfte Harrods-dommen, enten i forbindelse med Bruxelles-konventionen eller i forbindelse med Lugano-konventionen⁴⁶.

66. Den forelæggende ret har i øvrigt henledt Domstolens opmærksomhed på den

omstændighed, at i det tilfælde, hvor Domstolen tilslutter sig sagsøgerens fortolkning af konventionens artikel 2, eller hvor den selv (den forelæggende ret) er af den opfattelse, at tvisten mellem sagsøgeren og sagsøgte 1 er reel (og ikke fuldstændig opdigtet), risikerer det spørgsmål, der stilles i forbindelse med, at de andre sagsøgte tilsluttes den engelske sag, at medføre andre problemer.

67. I tilfælde af tilslutning vil den i England afsagte dom, der behandler tvistens realitet, og som skal fuldbyrdes på Jamaica, nemlig kunne stride mod visse gældende jamaicanske regler om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske domme. Hvis der i modsat fald ikke sker tilslutning, kan det endvidere ske, at den engelske ret og den jamaicanske ret afsiger uforenelige afgørelser, selv om de påkender den samme tvist på grundlag af samme eller tilsvarende beviser⁴⁷.

68. Disse synspunkter vedrørende sagsøgte 3's, sagsøgte 4's og sagsøgte 6's situation er alene anført af den forelæggende ret for at sætte sagen i rette sammenhæng og henlede Domstolens opmærksomhed på betydningen af Domstolens fortolkning af Bruxelles-konventionens artikel 2 for så vidt angår sagsøgte 1's særegne situation hvad angår hele

⁴⁶ — Jf. forelæggelseskendelsen, punkt 47.

⁴⁷ — Jf. forelæggelseskendelsen, punkt 33-35.

tvistens løsning. Det er ubestridt, at den del af sagen, der vedrører sagsøgte 3, sagsøgte 4 og sagsøgte 6, ikke kan være omfattet af Bruxelles-konventionens artikel 2, idet de har bopæl i en ikke-kontraherende stat.

omstændigheder er det heller ikke nødvendigt at undersøge, om anvendelsen af Bruxelles-konventionens artikel 2 i dette tilfælde kan udelukkes, navnlig på grund af en eventuel »refleksvirkning« af reglerne om enekompetence i artikel 16, når tilknytningsmomenterne i denne artikel findes på en ikke-kontraherende stats område.

69. For yderligere at præcisere de præjudicielle spørgsmåls rækkevidde skal det understreges, ligesom Kommissionen har gjort⁴⁸, at tvisten i hovedsagen hverken ligger inden for rammerne af en situation med litispensens eller indbyrdes sammenhængende krav i en verserende sag, som er blevet anlagt ved en ret i et tredjeland, inden den blev anlagt ved en ret i en kontraherende stat, eller inden for rammerne af en værnetingsaftale til fordel for retterne i en tredjestat. Det er derfor ikke nødvendigt at undersøge — således som det er foreslået af de sagsøgte i tvisten i hovedsagen (som en gentagelse af Court of Appeals Harrods-dom) — om anvendelsen af Bruxelles-konventionens artikel 2 kan udelukkes i disse tilfælde.

71. Ligesom Andrew Owusu, Kommissionen og Det Forenede Kongeriges regering (der alle mundtligt har givet udtryk for disse forskellige tilfælde) mener jeg, at rækkevidden af Domstolens svar skal begrænses til det, der er strengt nødvendigt for at løse tvisten i hovedsagen.

72. Jeg foreslår i denne henseende, dels at omformulere det første præjudicielle spørgsmål, således at de forskellige etaper i den problematik, der skal behandles, fremhæves, dels at afvise det andet spørgsmål.

70. Som det endvidere er understreget af Andrew Owusu⁴⁹, er det, hvis tvisten i hovedsagen faktisk har tilknytningsmomenter til en tredjestat, ubestridt, at denne tilknytning er af en anden art end den, som enekompetencen for en ret i en kontraherende stat i henhold til Bruxelles-konventionens artikel 16 bygger på. Under disse

73. For så vidt angår det første spørgsmål er det min opfattelse, at det skal opdeles i to særskilte spørgsmål, hvor det ene går forud for det andet, således at det første spørgsmål skal besvares, inden det andet spørgsmål behandles. Inden det undersøges, om Bruxelles-konventionen er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat giver afkald på at udøve den kompetence, der følger af Bruxelles-konventionens artikel 2, med den

48 — Jf. Kommissionens skriftlige indlæg, punkt 47, 48 og 82-88.

49 — Jf. sagsøgerens skriftlige indlæg, punkt 32.

begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat er bedre placeret for at behandle sagens realitet, skal det afgøres, om konventionens artikel 2 — som sagsøgeren har påstået — faktisk finder anvendelse på situationen i denne sag, således at denne artikel giver den ret, som sagen verserer for, kompetence.

74. Det er derfor min opfattelse, at det første præjudicielle spørgsmål skal opdeles i to led på følgende måde.

75. For det første ønsker den forelæggende ret med spørgsmålet i det væsentlige oplyst, om Bruxelles-konventionens artikel 2 finder anvendelse, når sagsøgeren og sagsøgte har bopæl i den samme kontraherende stat, og tvisten mellem dem, som verserer for retterne i denne kontraherende stat, har tilknytningsmomenter til en tredjestat og ikke til en anden kontraherende stat, således at det eneste spørgsmål om fordeling af kompetencen, der kan stilles i tvisten, er i forholdet mellem retterne i en kontraherende stat og retterne i en tredjestat og ikke i forholdet mellem retterne i forskellige kontraherende stater.

76. Det skal med andre ord afgøres, om situationen i tvisten i hovedsagen er omfattet af det territorielle eller personelle anvendelsesområde for Bruxelles-konventionens artikel 2.

77. Hvis dernæst dette indledende spørgsmål besvares bekræftende, ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om Bruxelles-konventionen er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat er bedre placeret for at behandle sagens realitet, når denne sidstnævnte ret ikke er blevet udpeget i en værnetingsaftale, ikke tidligere har behandlet sager, der kan give anledning til en situation med litispendens eller indbyrdes sammenhængende krav, og tvistens tilknytningsmomenter til denne ikke-kontraherende stat er af en anden art end dem, som er omhandlet i Bruxelles-konventionens artikel 16.

78. Det skal med andre ord afgøres, om Bruxelles-konventionen er til hinder for en anvendelse af teorien om forum non conveniens i en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen.

79. Det er kun ved et bekræftende svar på dette sidste spørgsmål, at den forelæggende ret ifølge dens andet spørgsmål ønsker oplyst, om Bruxelles-konventionen er til hinder herfor under alle omstændigheder eller kun under visse omstændigheder og i givet fald under hvilke. Efter min opfattelse skal det andet præjudicielle spørgsmål afvises.

80. Forelæggelseskendelsens ordlyd lader nemlig formode, at der med dette andet præjudicielle spørgsmål først og fremmest ønskes oplyst, om svaret på det første præjudicielle spørgsmål vil være anderledes i det tilfælde, hvor tvisten i hovedsagen er kendetegnet enten ved en situation med litispændens eller indbyrdes sammenhængende krav eller ved en sag, der verserer for en ret i en tredjestat, eller ved en værnetingsaftale, der tildeler en sådan ret kompetence, eller ved tilknytning til denne stat af samme type som den i Bruxelles-konventionens artikel 16 omhandlede⁵⁰. Som jeg allerede har anført, er der imidlertid tale om faktiske situationer, der ikke svarer til dem, der foreligger i tvisten i hovedsagen.

81. Forstået på denne måde er det andet præjudicielle spørgsmål hypotetisk, hvorfor det skal afvises. I forbindelse med proceduren med præjudiciel forelæggelse påhviler det Domstolen at undersøge de betingelser, hvorunder den nationale ret har forelagt sagen, for at efterprøve sin egen kompetence. Domstolen har i denne henseende altid understreget, at »ånden i det samarbejde, hvorunder den præjudicielle forelæggelse skal gennemføres, kræver, at den forelæggende ret tager hensyn til, at det er Domstolens opgave at bidrage til justitsforvaltningen i medlemsstaterne, men ikke at udøve responderende virksomhed vedrø-

rende generelle eller hypotetiske spørgsmål»⁵¹. Det følger heraf, at sådanne præjudicielle spørgsmål ifølge fast retspraksis skal afvises. Jeg konkluderer derfor, at det andet præjudicielle spørgsmål skal afvises.

IV — Stillingtagen

82. Jeg vil først behandle spørgsmålet om det territorielle og personelle anvendelsesområde for Bruxelles-konventionens artikel 2 (dvs. det første led af det første præjudicielle spørgsmål). Derefter vil jeg under hensyn til besvarelsen af dette indledende spørgsmål behandle spørgsmålet om foreneligheden mellem teorien om forum non conveniens og konventionen (dvs. det andet led af det første præjudicielle spørgsmål).

A — *Det territorielle og personelle anvendelsesområde for Bruxelles-konventionens artikel 2*

83. Det skal erindres, at den forelæggende ret i det væsentlige har spurgt, om Bruxelles-

50 — Dette synes at fremgå af forelæggelseskendelsens punkt 44 og 45 samt af punkt 48, femte afsnit, punkt 55 og punkt 56, som opretholder parternes argumenter, der, som det er fremgået, i det store hele svarer til argumenterne i Harrods-sagen, som Court of Appeal allerede har taget stilling til.

51 — Jf. bl.a. dom af 15.12.1995, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 59, af 13.3.2001, sag C-379/98, Preussen Elektra, Sml. I, s. 2099, præmis 38, af 22.1.2002, sag C-390/99, Canal Satélite Digital, Sml. I, s. 607, præmis 18, af 21.3.2002, sag C-451/99, Cura Anlagen, Sml. I, s. 3193, præmis 16, og af 30.3.2004, sag C-147/02, Alabaster, Sml. I, s. 3101, præmis 54.

konventionens artikel 2 finder anvendelse, når sagsøgeren og sagsøgte har bopæl i den samme kontraherende stat, og tvisten mellem dem, som verserer for retterne i denne kontraherende stat, har tilknytningsmomenter til en tredjestat og ikke til en anden kontraherende stat, således at det eneste spørgsmål om fordeling af kompetencen, der kan stilles i tvisten, er i forholdet mellem retterne i en kontraherende stat og retterne i en tredjestat og ikke i forholdet mellem retterne i forskellige kontraherende stater.

84. Rent skematisk ønskes med dette spørgsmål oplyst, om anvendelsen af Bruxelles-konventionens artikel 2 er betinget af, at der er et retsforhold, som omfatter forskellige kontraherende stater.

85. Da denne artikels territoriale anvendelsesområde ikke er præcist defineret i konventionen, har dette spørgsmål været meget drøftet, hovedsageligt fra et retsvidenskabeligt synspunkt, navnlig siden Court of Appeal for omkring ti år siden udtalte sig herom i den famøse Harrods-sag.

86. Nogle af parterne i tvisten i hovedsagen er af den opfattelse, at der kan udledes et klart svar på dette spørgsmål af Jenard-

rapporten om Bruxelles-konventionen⁵² (således som den oprindeligt blev vedtaget den 27.9.1968).

87. Jeg behandler derfor først Jenard-rapporten og den, navnlig retsvidenskabelige, debat, den medførte. Dernæst vil jeg behandle artikel 2's ordlyd, konventionens generelle opbygning og det formål, den forfølger. Endelig vil jeg behandle forskellige argumenter, som nogle af parterne har fremsat til anfægtelse af, at konventionens artikel 2 finder anvendelse i tvisten i hovedsagen.

1) Jenard-rapporten og den megen debat, den medførte

88. Som jeg allerede har anført, bestemmer konventionens præambel i den eneste betragtning, at konventionen har til formål at »fastlægge [de kontraherende staters] retters *internationale* kompetence [...]«.

89. Jenard drager i sin rapport følgende konklusioner af disse bestemmelser⁵³:

»De gældende kompetenceregler i de enkelte kontraherende stater ændres kun [i Bruxelles-konventionen] ved sager med tilknytning til udlandet. Dette begreb er ikke nærmere

52 — EFT 1979 C 59, s. 1.

53 — Jf. rapporten, s. 8.

defineret i konventionen, idet tilknytningen til udlandet kan fremgå af de særlige omstændigheder ved den retstvist, som retten behandler. Ved retstvister, der verserer for retterne i en kontraherende stat, og som kun angår personer med bopæl i denne stat, spiller konventionen principielt ingen rolle; i artikel 2 henvises i et sådant tilfælde til de i den pågældende stat gældende kompetence-normer. Alligevel vil en sådan retstvist kunne have tilknytning til udlandet. Dette ville f.eks. være tilfældet, såfremt sagsøgte er udlænding, så at den i artikel 2, stk. 2, indeholdte grundsætning om ligebehandling kom til anvendelse, eller såfremt retstvisten vedrører en genstand, for hvilken der gælder en enekompetence i en anden stat (artikel 16), eller endelig hvor der foreligger litispændens eller indbyrdes sammenhængende krav ved en sag, der verserer for retterne i en anden stat (artikel 21 til 23).«

90. De sagsøgte i hovedsagen og Det Forenede Kongeriges regering har påberåbt sig denne rapport til støtte for, at de eneste spørgsmål om international kompetence, der fremgår af reglerne i Bruxelles-konventionen, er dem, der opstår mellem de kontraherende stater i deres gensidige forhold. Det følger heraf, at konventionen, navnlig artikel 2, ikke finder anvendelse i en tvist, der ikke har tilknytningsmomenter til mere end en kontraherende stat, dvs. et retsforhold, enten rent internt i en kontraherende stat eller uden for Fællesskabet eller ikke rent inden for Fællesskabet, som med andre ord ikke er begrænset til flere kontraherende stater, men omfatter en kontraherende stat og en tredjestat.

91. Ifølge sagsøgte 1 i hovedsagen og Det Forenede Kongeriges regering er dette synspunkt bekræftet i Domstolens praksis. Domstolen har nemlig i dom af 6. oktober 1976 i sagen Tessili mod Dunlop⁵⁴ og i dom af 15. maj 1990 i Hagen-sagen⁵⁵ generelt udtalt, at kompetencereglerne i konventionen finder anvendelse på forhold *inden for Fællesskabet*.

92. Efter min opfattelse er det overdrevent at se denne retspraksis som udtryk for et generelt princip, der gør det muligt at afgøre det territoriale og personelle anvendelses-område for alle kompetencereglerne i konventionen i alle tilfælde.

93. Ingen af de to sager stillede spørgsmål af denne art, hvorfor det ikke var nødvendigt for Domstolen at udtale sig herom. Sagerne vedrørte desuden udelukkende konventionens artikel 5, nr. 1, og artikel 6, nr. 2, og ikke artikel 2, som det er tilfældet i tvisten i hovedsagen. Som jeg vil redegøre for senere⁵⁶, rejser konventionens artikel 5, nr. 1, og artikel 6, nr. 2, imidlertid ikke nogen særlige fortolkningsproblemer hvad angår deres anvendelsesområde i denne sag, da de helt åbenbart vedrører situationer, der nødvendigvis omfatter flere kontraherende stater.

54 — Sag 12/76, Sml. s. 1473, præmis 9.

55 — Sag C-365/88, Sml. I, s. 1845, præmis 17.

56 — Jf. mit forslag til afgørelse, punkt 99, 100 og 126-131.

94. Det følger efter min opfattelse heraf, at Domstolen aldrig har udtalt sig til fordel for det synspunkt, som er fremført i Jenard-rapporten og støttes af de sagsøgte i hovedsagen og Det Forenede Kongeriges regering i forlængelse af en del af den engelske retslære⁵⁷.

95. Det er endvidere interessant at anføre, at der langt fra er enighed om dette synspunkt i retslæren. Man kan endda sige, at der er en kraftig tendens til fordel for det diametralt modsatte synspunkt. Der er tale om det synspunkt, der er fremsat af Droz, der ligesom Jenard deltog i udarbejdelsen af Bruxelles-konventionen⁵⁸.

96. Ifølge dette synspunkt, der deles af mange andre forfattere⁵⁹, skal udtrykket i

præamblen (dvs. fastlæggelsen af de kontraherende staters retters *internationale* kompetence) ikke forstås således, at anvendelsen af konventionens artikel 2 er betinget af, at der er opfyldt en særbetingelse hvad angår det pågældende retsforholds internationale karakter.

97. Der er ifølge Droz nemlig kun interesse i at begrænse konventionens anvendelse på internationale retsforhold, hvis visse kompetenceregler i konventionen risikerer at gribe ind i den interne retsorden. Den pågældende artikel 2 henviser dog kun til de interne kompetenceregler, der er i kraft i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl, dvs. denne stats egne regler om fordeling af den territorielle kompetence. Der er således ingen risiko for, at reglen i artikel 2 indvirker direkte på den interne retsorden.

98. Denne forfatter konkluderer herom, at det for anvendelsen af konventionens artikel 2 er uden betydning, om sagsøgeren har eller ikke har bopæl i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl, og om der sondres mellem internationale forhold og interne forhold⁶⁰.

57 — Vedrørende denne del af den engelske retslære, jf. L. Collins, 1990, 106 LQR, s. 538 og 539, som Court of Appeal omtalte i Harrods-dommen (s. 103), og P. Kaye, *Civil jurisdiction and enforcement of foreign judgments*, Professional Books Limited, 1987, s. 216-225.

58 — Jf. G. Droz, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le marché commun (Étude de la convention de Bruxelles du 27. septembre 1968)*, 1972, s. 23-25.

59 — Jf. bl.a. om den belgiske retslære, F. Rigaux, og M. Fallon, *Droit international privé*, Maison Larcier, 2. omarbejdede udg. 1993, bind II, *Droit positif belge*, s. 173; M. Weser, *Convention communautaire sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions*, CIDC, og A. Pédone, 1975, s. 215-217; om den tyske retslære, R. Geimer, R. Schütze, *Internationale Urteilsanerkennung*, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1983, Band I, 1. Halbband, s. 220-222; R. Geimer, »The right of access to the Courts under the Brussels convention«, *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe, Proceedings of the Colloquium on the Interpretation of the Brussels Convention by the Court of Justice considered in the context of the European Judicial Area, Luxembourg, 11 and 12 march 1991*, Butterworths, 1992, s. 39-40 (vedrørende Court of Appeals Harrods-dom); om den nederlandske retslære, H. Duintjer Tebbens, »The english Court of Appeal in re Harrods: An unwelcome Interpretation of the Brussels Convention«, *Law and Reality: Essays on National and International Procedural Law in Honour of Cornelis Carel Albert Voskuil*, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 47 ff.

60 — Ifølge Droz gælder det samme for reglerne om enekompetence i konventionens artikel 16.

99. Han tilføjede i overensstemmelse med denne logik, at de særlige kompetenceregler i artikel 5 — i modsætning til den generelle kompetenceregulering i artikel 2 — for visse tvister fastsætter en bestemt ret, f.eks. i sager om erstatning uden for kontrakt retten på det sted, hvor skadestilføjelsen er foregået. Han præciserede, at det samme gælder for kompetencereglerne på forsikringsområdet (konventionens afsnit II, afdeling 3) og kompetencereglerne for forbrugerkontrakter (konventionens afsnit II, afdeling 4).

100. Droz understregede, at sammenhængen i de forskellige tilfælde nødvendigvis er international, eftersom der udelukkende er tale om tilfælde, hvor en sagsøgt, der har bopæl på en kontraherende stats område, sagsøges ved retten i en anden kontraherende stat. Udtrykket »internationale«, der findes i præamblen til konventionen, har netop, hvad angår konventionens bestemmelser, en rent erklærende rækkevidde og ikke konstitutiv i den forstand, at den begrænser sig til at erklære, at der er fastslået en allerede givet oplysning, hvorfor det på ingen måde er nødvendigt at kræve dette for at sikre dens eksistens.

101. Endelig er det tilfælde, hvor det pågældende udtryk kan have interesse, dvs. have en konstitutiv rækkevidde, ifølge Droz det tilfælde, hvor tvistens parter har bopæl i den samme kontraherende stat og har udpeget en

ret i denne stat til at påkende deres sag, idet han præciserede, at den pågældende tvists realitet ikke har nogen international karakter.

102. Selv om konventionens artikel 17 anerkender, at en eller flere retter, der er udpeget i en værnetingsaftale, kun kan have kompetence under visse betingelser, kræver den ikke udtrykkeligt, at det pågældende retsforhold har en tilknytning til udlandet. Hvis man blot henholder sig til dens ordlyd, kan det således ikke udelukkes, at artikel 17 finder anvendelse på retsforhold, der er rent interne. Det er kun i dette tilfælde, at man kan støtte sig til den henvisning til kompetencereglernes internationale karakter, der findes i præambelen til Bruxelles-konventionen, for at udelukke anvendelsen af artikel 17⁶¹.

103. Sammenfattende kan jeg tilslutte mig synspunktet om, at anvendelsen af konventionens artikel 2 ikke er betinget af, at der er et internationalt retsforhold, uanset dets form, dvs. at dette retsforhold omfatter en kontraherende stat og en tredjestat eller to kontraherende stater.

61 — Ifølge hovedparten af retslæren gælder det samme, når det valgte værneting er i en anden kontraherende stat end den stat, hvor parterne har bopæl. Værnetingsklausuler behandles generelt med forsigtighed i intern ret, således at deres anerkendelse i overensstemmelse med artikel 17 skal begrænses til retsforhold, der har en iboende international karakter, uafhængigt af det valgte værnetings placering. Jf. i denne retning H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGDJ, 3. udg., 2002, s. 97, der indeholder forskellige henvisninger til retslæren.

104. Nogle forfattere har fremsat det mellemliggende synspunkt, at hvis det pågældende retsforholds internationale karakter er en betingelse for, at konventionens artikel 2 finder anvendelse, er der ingen grund til at antage, at den internationale karakter, der følger af et forhold omfattende en kontraherende stat og en tredjestat, ikke er tilstrækkelig til, at denne betingelse er opfyldt⁶². Denne tyske regering har forsvaret dette synspunkt⁶³.

ikke modstå en dybtgående undersøgelse af konventionen. Hverken artikel 2's ordlyd eller konventionens generelle opbygning er til hinder for, at denne artikel finder anvendelse på et retsforhold, der udelukkende omfatter en kontraherende stat og en tredjestat. Endvidere og i modsætning hertil er de med konventionen forfulgte formål til hinder for, at anvendelsen af artikel 2 gøres betinget af, at der er et retsforhold, som omfatter flere kontraherende stater, således at anvendelsen af denne artikel er udelukket i forbindelse med en tvist, der knytter sig til en kontraherende stat og et tredjeland.

105. Denne oversigt over de forskellige synspunkter viser, at redegørelsen i Jenard-rapporten om konventionens territoriale eller personelle anvendelsesområde langt fra har stor tilslutning.

2) Ordlyden af konventionens artikel 2

106. Efter min opfattelse kan det synspunkt, der påberåbes i den pågældende rapport,

107. Det skal erindres, at konventionens artikel 2 bestemmer: »Med forbehold af bestemmelserne i denne konvention skal personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, uanset deres nationalitet, søges ved retterne i denne stat.

62 — Jf. navnlig J. Kropholler, *Europäisches Zivilprozessrecht — Kommentar zu EuGVÖ und Lugano-Übereinkommen*, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 2002, s. 106.

63 — I den foreliggende sag har Kommissionen blot anført, at anvendelsen af konventionens artikel 2 ikke er udelukket på grund af, at sagsøgeren har bopæl i den samme kontraherende stat som sagsøgte 1, og at tvisten i hovedsagen ligger inden for rammerne af et forhold mellem en kontraherende stat og en tredjestat. Kommissionen har ikke præcist taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt anvendelsen af artikel 2 kræver, at tvisten er international, og i bekræftende fald, om det er tilstrækkeligt, at den krævede tilknytning til udlandet findes i en tredjestat. Jeg skal i den forbindelse anføre, at Kommissionen inden for rammerne af udtalelse 1/03 om den fremtidige reviderede Lugano-konvention bekræftede (i dens skriftlige indlæg, punkt 170), at enhver tvist, der er forelagt en ret i en medlemsstat, og som har tilknytning til en anden stat, uanset om det er en medlemsstat eller en ikke-medlemsstat, er dækket af forordning nr. 44/2001. Kommissionen tilføjede, at forordningen kun udelukker rent interne tvister (sager, hvor alle tilknytningsmomenterne findes i den samme stat) fra dens anvendelsesområde.

Personer, der ikke er statsborgere i den stat, hvor de har bopæl, er undergivet de kompetenceregler, der gælder for landets egne statsborgere.»

108. Det skal fastslås, at intet i artiklens ordlyd angiver, at anvendelsen af den heri

anførte kompetenceregler er underlagt en betingelse om, at der er et retsforhold, som omfatter flere kontraherende stater. Den eneste betingelse for dens anvendelse er betingelsen om sagsøgtes bopæl. Hvis man henholder sig til artikel 2's ordlyd, er det således tilstrækkeligt for, at artiklen finder anvendelse, at sagsøgte har bopæl på en kontraherende stats område.

ikke havde kompetence, hvorfor cour d'appel de Versailles (Frankrig) spurgte Domstolen, om konventionens kompetenceregler finder anvendelse, når sagsøgte har bopæl eller hjemsted på en kontraherende stats område, mens sagsøgeren har bopæl i et tredjeland. Retten forelagde Domstolen dette spørgsmål, da retten ønskede oplyst, om konventionens regler kan gøres gældende mod en sagsøger, der har bopæl i en ikke-kontraherende stat, når dette ifølge retten fører til, at fællesskabsretten også får virkning i tredjelande⁶⁴.

109. Det er således udtrykkeligt anført, at sagsøgtes nationalitet er uden betydning. Det er uden betydning, om sagsøgte er statsborger i den kontraherende stat, hvor han har bopæl, i en anden kontraherende stat eller i en tredjestat.

110. Selv om artikel 2 ikke bestemmer det udtrykkeligt, gælder det samme nødvendigvis for sagsøgeren: Det er uden betydning, hvor han bor, eller hvilken nationalitet han har.

111. Det var dette, Domstolen tydeliggjorde i Group Josi-dommen i en tvist mellem et canadisk forsikringsselskab med hjemsted i Vancouver (sagsøgeren) og et belgisk genforsikringsselskab med hjemsted i Bruxelles (sagsøgte), efter at det sidstnævnte selskab havde deltaget i en genforsikringsforretning, den var blevet tilbudt af et fransk selskab med hjemsted i Frankrig efter instruks fra det pågældende canadiske selskab. Det belgiske selskab gjorde gældende, idet selskabet henviste til Bruxelles-konventionens artikel 2, at de franske retter, som sagen verserede for,

112. Domstolen udtalte i sit svar på dette præjudicielle spørgsmål, at »stedfæstelsen af sagsøgerens bopæl som hovedregel ikke har betydning for anvendelsen af de i konventionen opstillede kompetenceregler, idet anvendelsen af reglerne principielt alene beror på sagsøgtes bopæl i en kontraherende stat«⁶⁵. Domstolen præciserede, at »[d]et forholder sig kun anderledes i de undtagelsestilfælde, hvor det af en *udtrykkelig* konventionsbestemmelse fremgår, at anvendelsen af kompetencereglerne beror på, at sagsøgeren har bopæl i en kontraherende stat«⁶⁶. Domstolen konkluderede, at »konventionen principielt ikke er til hinder for, at de i konventionen opstillede kompetenceregler finder anvendelse på en sag mellem en

64 — Jf. præmis 30.

65 — Samme sted, præmis 57.

66 — Samme sted, præmis 58 (min fremhævelse).

sagsøgt med bopæl i en kontraherende stat og en sagsøger med bopæl i et tredjeland»⁶⁷.

113. Denne retspraksis kan efter min opfattelse overføres til det tilfælde, hvor sagsøgeren har bopæl i den samme kontraherende stat som sagsøgte.

114. Det er min opfattelse, at hvis konventionens forfattere faktisk havde haft til hensigt at udelukke anvendelsen af konventionens artikel 2 i disse tilfælde, ville de have sørget for *udtrykkeligt* at angive det i selve konventionen. Der findes imidlertid ikke en sådan angivelse. Denne konstatering dementeres ikke af redegørelserne i Jenard-rapporten, som kun binder forfatteren og ikke de kontraherende stater. Jeg formoder derfor, at konventionens artikel 2 finder anvendelse, selv når sagsøgeren har bopæl i den samme kontraherende stat som sagsøgte.

115. Denne konklusion er også korrekt i det tilfælde, hvor tvistens realitet — som i denne sag — ikke har nogen tilknytning til en anden kontraherende stat, men kun til et tredjeland.

116. Det fremgår nemlig af artikel 2's ordlyd, at kompetencereglen heri finder anvendelse

»[m]ed forbehold af bestemmelserne i denne konvention«. Som det imidlertid vil fremgå, når jeg undersøger konventionens generelle opbygning, betyder det forhold, at visse kompetenceregler — ud over artikel 2 — kun finder anvendelse i særtilfælde, hvor tvistens realitet eller parternes situation har tilknytning til flere kontraherende stater, ikke, at det samme gælder for artikel 2. Det modsatte resultat fratager disse andre kompetenceregler deres karakter af særregler.

117. Hvis betingelsen om, at der skal være en retlig forbindelse, der omfatter flere kontraherende stater, endvidere udstrækkes, indebærer det, at der knyttes endnu en betingelse til konventionens artikel 2's ordlyd, der ikke forudsættes heri. Denne tilføjelse går antagelig imod konventionens forfatters ønske. Hvis forfatterne havde ønsket at begrænse anvendelsen af artikel 2 til det tilfælde, hvor flere kontraherende stater er berørt, ville de have sørget for — således som den tyske regering med rette har understreget — udtrykkeligt at anføre dette, således som de har gjort med de andre kompetenceregler.

118. Jeg konkluderer, at konventionens artikel 2's ordlyd ikke er til hinder for, at denne artikel finder anvendelse på et retsforhold, der udelukkende er knyttet til en kontraherende stat og en tredjestat. Konventionens generelle opbygning underbygger denne fortolkning.

67 — Samme sted, præmis 59.

3) Konventionens generelle opbygning

119. Efter min opfattelse er konventionens generelle opbygning heller ikke til hinder for, at konventionens artikel 2 finder anvendelse på et retsforhold, der udelukkende er knyttet til en kontraherende stat og et tredjeland.

120. Som jeg vil redegøre for i detaljer, er det retslige rum, som Bruxelles-konventionen indfører, et rum med foranderlig geometri, der — i henhold til omstændighederne og de pågældende bestemmelser i konventionen — kan begrænses til retsforhold, der omfatter flere forskellige kontraherende stater, eller udfolde sig på verdensplan i forbindelse med tvister, der er knyttet til en kontraherende stat og en eller flere tredjestater.

121. Jeg udleder heraf, at selv om det er korrekt, at visse bestemmelser i konventionen i princippet kun finder anvendelse på retsforhold, der omfatter flere kontraherende stater, er konventionens generelle opbygning ikke til hinder for, at det forholder sig anderledes for så vidt angår bestemmelserne i artikel 2. Det følger efter min opfattelse heraf, at denne artikel alt efter omstændighederne kan finde anvendelse på retsforhold, der omfatter flere kontraherende stater, eller på tvister, der er knyttet til en kontraherende stat og en eller flere tredjestater.

122. Det er dette, jeg nu vil redegøre for ved at undersøge de forskellige bestemmelser i konventionen.

123. For det første skal det erindres, at *konventionens artikel 4, stk. 1*, bestemmer, at »[s]åfremt sagsøgte ikke har bopæl på en kontraherende stats område, afgøres retter- nes kompetence i hver enkelt kontraherende stat efter statens egen lovgivning, dog med forbehold af bestemmelserne i [konventio- nens] artikel 16«. Når sagsøgte med andre ord har bopæl i en tredjestat, skal kom- petencen hos den ret, som sagen verserer for, i princippet afgøres af de gældende kom- petenceregler i den kontraherende stat, på hvis område denne ret befinder sig, og ikke af de direkte kompetenceregler, der er defineret i konventionen.

124. Anvendelsen af de direkte kompeten- ceregler, der er opstillet i konventionen, er således kun udelukket (med forbehold af bestemmelserne i artikel 16) i det tilfælde, hvor sagsøgte har bopæl i en tredjestat. Det følger heraf, at intet giver anledning til at antage, at anvendelsen af kompetencereglen i konventionens artikel 2 er udelukket i de tilfælde, hvor sagsøgeren og sagsøgte, eller en af de sagsøgte (som i tvisten i hovedsagen), har bopæl i den samme kontraherende stat, eller hvor det pågældende retsforhold i øvrigt har tilknytning til en tredjestat og ikke til en anden kontraherende stat (på grund af tvistens realitet og/eller i givet fald andre sagsøgtes bopæl).

125. Jeg konkluderer, at konventionens artikel 4, stk. 1, støtter synspunktet om, at kompetencereglen i konventionens artikel 2 kan finde anvendelse på en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen.

126. Som jeg allerede har anført, er der ganske vist visse kompetenceregler — ud over artikel 2 — der kun finder anvendelse, hvis tvistens realitet eller parternes situation er knyttet til flere kontraherende stater. Dette er tilfældet med de specielle *kompetenceregler* i konventionens artikel 5 og 6 og de *specifikke kompetenceregler* i konventionens afsnit II, afdeling 3 og 4, om forsikringsager og forbrugerkontrakter.

127. Det skal imidlertid bemærkes, at i overensstemmelse med fast retspraksis⁶⁸ fraviger disse kompetenceregler, specielle regler eller specifikke regler, den principielle regel i artikel 2, således at de giver sagsøgeren mulighed for *i de udtømmende*

opregnede tilfælde at vælge at anlægge sag mod sagsøgte ved retterne i en anden kontraherende stat end den stat, hvor sagsøgte har bopæl.

128. Disse fakultative kompetenceregler opfylder enten kravene om ordentlig retspleje og hensigtsmæssig tilrettelæggelse af retssager, under hensyn til at der er en direkte eller meget snæver tilknytning mellem tvisten og retterne i en anden kontraherende stat end den, hvor den pågældende sagsøgte har bopæl⁶⁹, eller et ønske om at beskytte visse sagsøgere, hvis særlige situation berettiger, at der undtagelsesvis er kompetence hos retterne i den kontraherende stat, hvor sagsøgerne har bopæl, og som ikke er den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl⁷⁰.

129. Det er alene i denne specifikke forbindelse, at Bruxelles-konventionen betinger anvendelsen af kompetenceregler af, at der er

68 — Jf. navnlig dom af 17.6.1992, sag C-26/91, Handte, Sml. I, s. 3967, præmis 14, af 19.1.1993, sag C-89/91, Shearson Lehman Hutton, Sml. I, s. 139, præmis 15 og 16, af 3.7.1997, sag C-269/95, Benincasa, Sml. I, s. 3767, præmis 13, af 27.10.1998, sag C-51/97, Réunion européenne m.fl., Sml. I, s. 6511, præmis 16, og Group Josi-dommen, præmis 36-40, og senest dom af 10.6.2004, sag C-168/02, Kronhofer, Sml. I, s. 6009 præmis 12 og 13.

69 — Jf. navnlig, for så vidt angår artikel 5, nr. 1, vedrørende kontraktforhold, dom af 17.1.1980, sag 56/79, Zelger, Sml. s. 89, præmis 3; for så vidt angår artikel 5, nr. 3, vedrørende erstatning uden for kontrakt, dom af 30.11.1976, sag 21/76, Bier, kaldet »Mines de potasse d'Alsace«, Sml. s. 1735, præmis 11; for så vidt angår artikel 6, nr. 1, med hensyn til flere sagsøgte, dom af 27.9.1988, sag 189/87, Kalfelis, Sml. s. 5565, præmis 11, og for så vidt angår artikel 6, nr. 2, vedrørende garanti eller intervention, Hagen-dommen, præmis 11.

70 — Det er tilfældet med sager om underholdspligt (artikel 5, nr. 2), om forbrugere (artikel 13 og 14) eller forsikringstagere (artikel 8, 9 og 10), der er parter i en kontrakt og anses for at være økonomisk svagere stillet og retligt mindre erfarne end deres professionelle medkontrahenter. For så vidt angår det formål, der forfølges med konventionens artikel 13 og 14, jf. navnlig dom af 11.7.2002, sag C-96/00, Gabriel, Sml. I, s. 6367, præmis 39.

et retsforhold, som er knyttet til flere kontraherende stater på grundlag af tvistens realitet eller parternes særskilte bopæl.

130. Selv om det gælder, at anvendelsen af konkurrerende kompetenceregler på den regel, der følger af sagsøgtes bopæl, forudsætter, at der er et tilknytningsmoment til en anden kontraherende stat end den stat, hvor sagsøgte har bopæl, gælder det ikke for kompetencereglen i artikel 2, eftersom den netop kun bygger på en sådan bopæl.

131. Jeg konkluderer, at det, der gælder for anvendelsen af de specielle eller de specifikke kompetenceregler i konventionen, ikke gælder for anvendelsen af den generelle regel i artikel 2.

132. Det er indledningsvis interessant at bemærke, at anvendelsen af de specifikke kompetenceregler (der er opregnet i konventionens afsnit II, afdeling 3 og 4) ikke nødvendigvis forudsætter, at sagsøgte reelt eller virkeligt har bopæl i en kontraherende stat (i henhold til denne stats nationale ret, idet konventionen ikke definerer begrebet bopæl). Det er således muligt, at disse kompetenceregler finder anvendelse, selv om det pågældende retsforhold omfatter en kontraherende stat og en tredjestat, snarere end to kontraherende stater.

133. Konventionens artikel 8 (om forsikringssager) og artikel 13 (om forbrugerkontrakter) bestemmer, at når henholdsvis forsikringsgiveren eller forbrugers medkontrahent ikke har bopæl på en kontraherende stats område, men har en filial, et agentur eller en lignende virksomhed i en kontraherende stat, anses han for at have bopæl på denne stats område i sager vedrørende driften af en sådan virksomhed.

134. Det følger af disse bestemmelser, at en forsikringsgiver eller en forbrugers medkontrahent, der har bopæl i en tredjestat, med henblik på anvendelsen af beskyttende kompetenceregler, der er på området, anses for at have bopæl i en kontraherende stat. Denne retlige fiktion gør det muligt at undgå at anvende konventionens artikel 4, dvs. de gældende kompetenceregler i den kontraherende stat, på hvis område den ret, som sagen verserer for, er beliggende, når sagsøgte har bopæl i en tredjestat⁷¹.

135. Det er dermed overdrevent at antage, at anvendelsen af de specifikke kompetence-

⁷¹ — Domstolen understregede dette i forbindelse med artikel 13, stk. 2, i dom af 15.9.1994, sag C-318/93, Brenner og Noller, Sml. I, s. 4275, præmis 18.

regler i konventionens afsnit II, afdeling 3 og 4, nødvendigvis kræver et retsforhold, der reelt eller i væsentlig grad omfatter to kontraherende stater.

kompetenceregler finder anvendelse, således at de generelt finder anvendelse, selv når sagsøgeren har bopæl i en tredjestat.

136. Hvad angår *reglerne om enekompetence* i konventionens artikel 16 er det udtrykkeligt anført, at de finder anvendelse »uden hensyn til bopæl«. Disse kompetenceregler, der fraviger den generelle regel i konventionens artikel 2, bygger på, at der er en særlig snæver forbindelse mellem tvistens realitet og en kontraherende stats område⁷². Dette er f.eks. tilfældet i en tvist om tingslige rettigheder i forbindelse med fast ejendom eller leje og forpagtning af fast ejendom. I så fald er tvistens realitet stærkt knyttet til den kontraherende stat, på hvis område den pågældende ejendom er beliggende, således at retterne i denne kontraherende stat har enekompetence til at påkende en sådan tvist.

137. Domstolen har præciseret, at reglerne om enekompetence finder anvendelse »uden hensyn til parternes bopæl«⁷³. Denne præcisering tilsigter at vise, at det i princippet ikke er nødvendigt, at sagsøgeren har bopæl i en kontraherende stat for, at konventionens

138. Det kan i forlængelse af denne retspraksis anføres, at kompetencereglerne i konventionens artikel 16 ligeledes kan finde anvendelse, når sagsøgte har bopæl i en tredjestat, eller endog, når alle parterne har hjemsted i en sådan stat⁷⁴.

139. Det kan således — uafhængigt af følgerne af en eventuel »refleksvirkning« af konventionens artikel 16 i det tilfælde, hvor et af tilknytningsmomenterne i denne artikel befinder sig på en ikke-kontraherende stats område⁷⁵ — hævdes, at kompetencereglerne i denne artikel kan finde anvendelse på retsforhold, der udelukkende har tilknytning til en kontraherende stat (på grund af et af tilknytningsmomenterne i denne artikel) og til en tredjestat (på grund af sagsøgerens og/eller sagsøgtes bopæl). Artikel 16's territoriale eller personelle anvendelsesområde kan i denne henseende tilnærmes artikel 2's anvendelsesområde.

72 — Jf. bl.a. i denne retning Group Josi-dommen, præmis 46.

73 — Samme præmis

74 — Jf. bl.a. H. Gaudemet-Tallon, nævnt i fodnote 61, s. 71.

75 — Dette spørgsmål står stadig åbent. Som jeg allerede har anført i punkt 70, besvarer jeg ikke spørgsmålet, da situationen i tvisten i hovedsagen ikke gør det nødvendigt.

140. Det samme gælder for *konventionens regler om udtrykkelig udvidelse af kompetencen*. Det er nemlig udtrykkeligt bestemt, at reglerne kan finde anvendelse, når en af parterne i en værnetingsaftale om en bestemt ret eller flere retter (artikel 17, stk. 1), eller endog alle parterne (artikel 17, stk. 2), har bopæl i en tredjestat. De pågældende regler kan således medføre enekompetence i forholdet mellem en eller flere tredjestater (på hvis område parten eller parterne har bopæl) og en kontraherende stat (på hvis område det valgte værneting findes).

141. Konventionens regler om enekompetence på området for udtrykkelig udvidelse af kompetencen finder dermed anvendelse på retsforhold, der udelukkende omfatter en kontraherende stat og en eller flere tredjestater. Dette er bevis for, at anvendelsen af alle konventionens kompetenceregler ikke er begrænset til retsforhold, der omfatter flere kontraherende stater.

142. Hvad angår andre regler i Bruxelleskonventionen om *litispendens* og om *indbyrdes sammenhængende krav* samt om *anerkendelse og fuldbyrdelse* er det korrekt, at de kan finde anvendelse i forbindelse med forhold mellem flere forskellige kontraherende stater. Dette fremgår klart af ordlyden af artikel 21 om *litispendens*, af artikel 22 om

indbyrdes sammenhængende krav og af artikel 25, 26 og 31 om anerkendelse og fuldbyrdelse.

143. Konventionens artikel 21 og 22 har nemlig i overensstemmelse med fast retspraksis af hensyn til retsplejen inden for Fællesskabet til formål at undgå, at der verserer parallelle sager for retterne i forskellige kontraherende stater, og at der eventuelt træffes uforenelige afgørelser, for så vidt muligt at forhindre en situation, hvor en afgørelse afsagt i en kontraherende stat ikke kan anerkendes i en anden kontraherende stat⁷⁶.

144. For så vidt angår den forenklede mekanisme til anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser blev den indført ved Bruxelleskonventionen i en særlig sammenhæng med gensidig tillid mellem Fællesskabets medlemsstater til deres retssystemer og retlige institutioner⁷⁷. En sådan sammenhæng genfindes ikke nødvendigvis i forholdet mellem medlemsstaterne og tredjestaterne. Dette er grunden til, at denne konventionsmekanisme udelukkende finder anvendelse

76 — Jf. navnlig dom af 27.6.1991, sag C-351/89, *Overseas Union Insurance m.fl.*, Sml. I, s. 3317, præmis 16, og af 9.12.2003, sag C-116/02, *Gasser*, Sml. I, s. 14693 præmis 41.

77 — Jf. *Gasser-dommen*, præmis 24, og *Turner-dommen*, præmis 24.

delse på afgørelser fra retterne i en medlemsstat i forbindelse med deres anerkendelse og fuldbyrdelse i en anden medlemsstat.

147. Der er imidlertid intet til hinder for, at det tilsvarende ikke gælder for kompetencereglen i konventionens artikel 2.

145. Domstolen udtalte således i dom af 20. januar 1994 i Owens Bank-sagen, at konventionens regler om anerkendelse og fuldbyrdelse ikke finder anvendelse på procedurer, der har til formål at få domme afsagt i et tredjeland erklæret eksegible⁷⁸. Domstolen udledte heraf, at reglerne om litispensens og indbyrdes sammenhængende krav ikke finder anvendelse på sager, der er anlagt parallelt i forskellige kontraherende stater, eller på fuldbyrdelse af domme afsagt i et tredjeland⁷⁹.

146. Det skal derfor fastslås, at Bruxelles-konventionens regler om litispensens og indbyrdes sammenhængende krav samt om anerkendelse og fuldbyrdelse i princippet kun finder anvendelse på forhold mellem forskellige kontraherende stater.

148. Det skal endvidere præciseres, at de pågældende regler ikke altid er begrænset til forholdene mellem flere kontraherende stater, da de også kan spille en rolle i forbindelse med tvister, der har tilknytning til en kontraherende stat og en tredjestat.

149. For så vidt angår reglerne om litispensens og indbyrdes sammenhængende krav er det ikke nødvendigt, at den ene eller anden af tvistens parter har bopæl på en kontraherende stats område for, at artikel 21 eller 22 finder anvendelse. Dette fremhævede Domstolen i dommen i sagen Overseas Union Insurance m.fl. vedrørende artikel 21, idet den udtalte, at »den skal finde anvendelse både i det tilfælde, hvor rettens kompetence afgøres efter konventionen, og hvor kompetencen i overensstemmelse med konventionens artikel 4 følger af den kontraherende stats lovgivning«, dvs. når sagsøgte har bopæl i en tredjestat⁸⁰. Det samme gælder for artikel 22, idet der ikke er bestemmelser, som stiller noget krav herom.

78 — Sag C-129/92, Sml. I, s. 117, præmis 25.

79 — Samme sted, præmis 37.

80 — Jf. præmis 14.

150. Ligeledes finder konventionens regler om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser — således som det er understreget af den tyske regering og Kommissionen — anvendelse, uanset hvorfra den ret, der har afsagt den pågældende afgørelse, afledes sin kompetence. Kompetencen kan afledes fra konventionen eller fra lovgivningen i den kontraherende stat, på hvis område de pågældende retter er beliggende.

151. Det følger heraf, at det for anvendelsen af disse regler i konventionen er uden betydning, om den pågældende tvist er knyttet til en eneste kontraherende stat⁸¹, til flere kontraherende stater eller til en kontraherende stat og en tredjestat.

152. Selv om det med andre ord fremgår klart af deres ordlyd, at konventionens regler om litispændens og indbyrdes sammenhængende krav eller anerkendelse og fuldbyrdelse finder anvendelse i forholdet mellem forskellige kontraherende stater, da de vedrører sager, der verserer for retter i forskellige kontraherende stater, eller afgørelser, der er afsagt af retter i en kontraherende stat, med henblik på deres anerkendelse og fuldbyrdelse i en anden kontraherende stat, er det

ikke desto mindre korrekt, at de tvister, der behandles i sagerne, eller de pågældende afgørelser kan have en rent intern karakter eller en international karakter, der omfatter en kontraherende stat og en tredjestat og ikke altid to kontraherende stater.

153. Det er i øvrigt præcist, fordi de pågældende tvister kan være knyttet til tredjestater, at konventionens forfattere fandt det nødvendigt at fastsætte visse specifikke regler om anerkendelse.

154. Konventionens artikel 27, nr. 5, bestemmer således, at en afgørelse, der er afsagt i en kontraherende stat, ikke anerkendes i en anden kontraherende stat (den modtagende stat), hvis afgørelsen er uforenelig med en afgørelse, der tidligere er truffet i en ikke-kontraherende stat mellem samme parter i en tvist, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, og denne sidstnævnte afgørelse opfylder de nødvendige betingelser for at blive anerkendt i den modtagende stat (enten i henhold til fælles international ret i den modtagende stat eller i henhold til internationale aftaler, som denne stat har indgået).

81 — Jf. i denne retning dom af 11.6.1985, sag 49/84, Debaecker og Plouvier, Sml. s. 1779, om anvendelsen af konventionens artikel 27, nr. 2, i forbindelse med anerkendelse af en belgisk afgørelse i Nederlandene i en tvist mellem parter med bopæl i Belgien vedrørende leje af en ejendom, der ligeledes var beliggende i Belgien.

155. Det fremgår endvidere af konventionens artikel 28, stk. 1, sammenholdt med artikel 59, stk. 1, at en kontraherende stat har ret til ikke at anerkende en afgørelse, der er afsagt af retterne i en anden kontraherende stat i henhold til en usædvanlig kompetenceregulering, der er gældende i denne stat (i overensstemmelse med konventionens artikel 4), mod en sagsøgt, der har sit hjemsted eller sin bopæl på en tredjestats område, når den modtagende stat med denne tredjestat har indgået en aftale, hvorved den over for sidstnævnte stat har forpligtet sig til ikke at anerkende en sådan aftale i dette tilfælde.

156. Denne blokeringsmekanisme er fastsat i konventionen for at tage hensyn til visse tredjestaters bekymring ved anvendelsen af Bruxelles-konventionens regler, der tilsigter at sikre den frie bevægelighed for domme inden for Fællesskabet for så vidt angår sagsøgte, der har hjemsted i de pågældende tredjestater⁸².

157. Denne redegørelse viser, at det retlige rum, som Bruxelles-konventionen har indført, ikke standser ved de kontraherende staters fælles ydre grænser. Det kan med professor Gaudemet-Tallon anføres, »at det er forkert og simplistisk at mene, at de europæiske ordninger og ordningerne i

tredjestater lever side om side uden aldrig at mødes, ser bort fra hinanden [...]; der er derimod talrige anledninger til at mødes, gensidig interferens, og der opstår ofte vanskelige spørgsmål»⁸³.

158. Jeg konkluderer, at konventionens generelle opbygning ikke er til hinder for, at dens artikel 2 finder anvendelse på tvister, der udelukkende knytter en kontraherende stat til en tredjestat. Denne konklusion vedrørende artikel 2's territoriale og personelle anvendelsesområde gælder så meget desto mere, når man er opmærksom på konventionens formål.

4) Konventionens formål

159. I henhold til Bruxelles-konventionens præambel har den til formål »inden for Fællesskabet at styrke retsbeskyttelsen for der bosiddende personer«. Dette er også årsagen til — ifølge præambelen — at konventionen fastsætter dels regler om rets-

82 — Jf. i denne henseende F. Juenger, *La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 et la courtoisie internationale — Réflexions d'un Américain*, RC, 1983, s. 37.

83 — »Les frontières extérieures de l'espace judiciaire européen: quelques repères«, *E Pluribus Unum — Liber Amicorum Georges A. L. Droz*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 85, navnlig s. 103 og 104.

lig kompetence, der er fælles for de kontraherende stater, dels regler, der skal lette anerkendelsen af retsafgørelser og indføre en hurtig procedure for at sikre fuldbyrdelsen.

ligeledes — i overensstemmelse med fast retspraksis⁸⁶ — er et af formålene med Bruxelles-konventionen.

160. Domstolen har præciseret betydningen af konventionens formål, navnlig for så vidt angår de fælles kompetenceregler, der er heri. Domstolen har udtalt, at styrkelsen af retsbeskyttelsen af de i Fællesskabet bosiddende personer gør det muligt for »[...] sagsøgeren *let* [at] afgøre, ved hvilken ret han kan anlægge sag, og ved, at sagsøgte *medrimelighed* kan forudse, ved hvilken ret han kan blive sagsøgt«⁸⁴. Domstolen karakteriserede ligeledes reglerne, således at de skal »sikre *vished* om fordelingen af kompetencen mellem de forskellige nationale retter, ved hvilke en bestemt sag kan anlægges«⁸⁵.

161. Alene de kompetenceregler, der opfylder sådanne krav, kan nemlig sikre overholdelsen af retssikkerhedsprincippet, der

162. Efter min opfattelse er disse to formål med konventionen, nemlig styrkelsen af retsbeskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer og overholdelsen af retssikkerhedsprincippet, til hinder for, at anvendelsen af konventionens artikel 2 er betinget af, at tvisten har tilknytning til flere kontraherende stater.

163. Hvis der pålægges en sådan betingelse, vil det uundgåeligt føre til, at anvendelsen af kompetencereglen i artikel 2 vanskeliggøres, selv om denne regel udgør, hvad man kan kalde »hjørnestenen« i den ved konventionen indførte ordning.

164. Fastlæggelsen af tvistens karakter som rent intern i Fællesskabet er en øvelse, der kan vise sig at være specielt vanskelig. Der er mange spørgsmål i denne forbindelse: Hvilke kriterier skal der anvendes? I hvilke tilfælde anses en tvist for at være faktisk eller tilstrækkeligt knyttet til flere kontraherende stater? Skal de forskellige kriterier, der skal

84 — Jf. navnlig dom af 4.3.1982, sag 38/81, Effer, Sml. s. 825, præmis 6, af 13.7.1993, sag C-125/92, Mulox IBC, Sml. I, s. 4075, præmis 11, Benincasa-dommen, præmis 26, dom af 17.9.2002, sag C-334/00, Tacconi, Sml. I, s. 7357, præmis 20, og af 5.2.2004, sag C-18/02, DFDS Torline, Sml. I, s. 14, præmis 36, samt Kronhofer-dommen, præmis 20.

85 — Jf. navnlig dom af 29.6.1994, sag C-288/92, Custom Made Commercial, Sml. I, s. 2913, præmis 15, og af 19.2.2002, C-256/00, Besix, Sml. I, s. 1699, præmis 25.

86 — Jf. navnlig Effer-dommen, præmis 6, Owens Bank-dommen, præmis 32, Custom Made Commercial-dommen, præmis 18, Besix-dommen, præmis 24-26, og dom af 28.9.1999, sag C-440/97, GIE Groupe Concorde m.fl., Sml. I, s. 6307, præmis 23, og af 6.6.2002, sag C-80/00, Italian Leather, Sml. I, s. 4995, præmis 51.

tages i betragtning, opstilles i prioriteret rækkefølge? Er visse af kriterierne mere relevante eller attraktive end andre? På hvilket tidspunkt skal den pågældende situation bedømmes: på den dag, sagen opstår, på den dag, stævningen forkyndes, eller hvor retten skal træffe afgørelse? Hvis tvistens realitet ikke selv er knyttet til flere kontraherende stater, er det så tilstrækkeligt, at sagsøgeren (der havde bopæl i en anden kontraherende stat end den, på hvis område sagsøgte har bopæl, og hvor hele eller en del af tvistens realitet er forankret) skifter bopæl i den pågældende periode, idet han slår sig ned i den samme kontraherende stat, for at konventionens artikel 2 ikke kan finde anvendelse? Er det omvendt nødvendigt for, at denne artikel finder anvendelse, at sagsøgeren, der havde bopæl i denne samme kontraherende stat, i den pågældende periode slår sig ned i en anden kontraherende stat?

165. Der er mange komplicerede spørgsmål, der meget sandsynligt kan stilles både af tvistens parter og af den ret, der skal træffe afgørelse, hvis anvendelsen af konventionens artikel 2 er betinget af, at der er et retsforhold, som omfatter flere kontraherende stater.

166. Jeg har i dette tilfælde vanskeligt ved at se, hvordan man fortsat kan opfatte den generelle kompetenceregulering i artikel 2 som en

mulighed for, at sagsøgeren *let* kan afgøre, ved hvilken ret han kan anlægge sag, og at sagsøgte *medrimelighed* kan forudse, ved hvilken ret han kan blive sagsøgt. I modsætning til de af Domstolen opstillede krav er man langt fra at sikre *vished* om fordelingen af kompetencen mellem de forskellige nationale retter, ved hvilke en bestemt sag kan anlægges. Et sådant perspektiv tager ikke hensyn til konventionens formål om at styrke retsbeskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer og overholde retssikkerhedsprincippet.

167. Denne konklusion er så meget desto vigtigere som spørgsmålet om, hvorvidt den pågældende tvist kun vedrører Fællesskabet, risikerer at være »stridens kerne«, dvs. give anledning til adskillige tvistigheder mellem parterne og dermed føre til brug af søgsmålsadgang vedrørende et forudgående spørgsmål uafhængigt af tvistens realitet. Et sådant perspektiv med forøgelse af sagerne er helt åbenbart langt fra tilfredsstillende for retssikkerheden. Herudover er det ikke udelukket, at dette spørgsmål bliver udnyttet af visse sagsøgte i forbindelse med handlinger, der er rent forhalende, hvilket er i strid med ønsket om at styrke sagsøgernes retsbeskyttelse.

168. Ud over disse betragtninger skal man mere generelt være opmærksom på, at den internationale privatret er en disciplin, hvis håndtering langt fra er ligetil. Bruxelleskonventionen opfylder netop et ønske om

at forenkle de gældende regler i de forskellige kontraherende stater om retslig kompetence, såsom anerkendelse og fuldbyrdelse. Denne forenkling bidrager til at fremme retssubjekternes retsbeskyttelse. Den har ligeledes til formål at lette den nationale rets behandling af sagerne. Det er således at foretrække, hvis der ikke i konventionsordningen indføres forhold, der alvorligt kan vanskeliggøre dens funktion.

169. Det er i øvrigt — uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt en tvist kun vedrører Fællesskabet — min opfattelse, at hvis anvendelsen af konventionens artikel 2 betinges af, at dette er fastslået, fører det helt uundgåeligt til, at antallet af sager, hvor denne artikel finder anvendelse, formindskes.

170. Som Domstolen har præciseret, forklares denne kompetenceregulering med den omstændighed, at den som almindeligt princip gør det lettere for sagsøgte at forsvare sig⁸⁷. Den bidrager således til styrkelsen af sagsøgtes retsbeskyttelse. Det er netop på grund af de garantier, der tilstås sagsøgte under den oprindelige sag, at konventionen er meget liberal med hensyn

til anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser⁸⁸. Den generelle kompetenceregulering i artikel 2 er dermed en grundlæggende regel, som konventionen i vidt omfang hviler på.

171. Ifølge fast praksis har Domstolen heraf udledt, at kompetenceregler, der fraviger hovedreglen, ikke kan føre til en fortolkning, der går ud over de tilfælde, som konventionen *udtrykkeligt* har for øje⁸⁹. Man når imidlertid til et sammenligneligt resultat, *mutatis mutandis*, i det tilfælde, hvor anvendelsen af konventionens artikel 2 er udelukket, fordi det pågældende retsforhold ikke er knyttet til flere kontraherende stater.

172. I så fald bliver en sagsøgt, selv om han har bopæl i en kontraherende stat, udsat for usædvanlige kompetenceregler, der er i kraft i en anden kontraherende stat, således at han kan sagsøges ved retterne i denne stat blot på grund af hans midlertidige ophold på denne sidstnævnte stats område (det er tilfældet i engelsk ret), at der på området findes genstande, der tilhører ham (det er tilfældet i tysk ret), eller at sagsøgeren er statsborger i denne stat (det er tilfældet i fransk ret). En sagsøgt, der har bopæl i en kontraherende

⁸⁷ — Jf. *Handte-dommen*, præmis 14, og *Group Josi-dommen*, præmis 35.

⁸⁸ — Jf. bl.a. dom af 21.5.1980, sag 125/79, *Denlauler*; Sml. s. 1553, præmis 13.

⁸⁹ — Jf. bl.a. *Handte-dommen*, præmis 14, og *Group Josi-dommen*, præmis 36.

stat, er således underlagt den samme ordning, der i overensstemmelse med konventionens artikel 4 er forbeholdt en sagsøgt, der har bopæl i en ikke-kontraherende stat.

5) De hævdede hindringer for anvendelsen af konventionens artikel 2 på et retsforhold, der udelukkende er knyttet til en kontraherende stat og en tredjestat

173. Den generelle regel i artikel 2 fraviges således i et tilfælde, der ikke alene ikke er *udtrykkeligt* forudsat i konventionen, men som endvidere stiltiende, men nødvendigt er udelukket i konventionen af hensyn til de formål, den forfølger.

174. Det følger heraf, at en begrænsning af anvendelsen af artikel 2 til tvister, der kun vedrører Fællesskabet, indebærer en utilbørlig begrænsning af artiklens rækkevidde, hvilket er i strid med konventionens formål, der er at styrke de i Fællesskabet bosiddende personers retsbeskyttelse, navnlig sagsøgtes retsbeskyttelse.

175. Sammenfattende er det min opfattelse, at ikke alene er artikel 2's ordlyd og konventionens generelle opbygning ikke til hinder for, at denne artikel finder anvendelse på en tvist, der udelukkende har tilknytning til en kontraherende stat og en tredjestat, men herudover medfører også konventionens formål, at artiklen skal finde anvendelse på denne måde.

176. Da visse af parterne har anført, at der er flere hindringer for, at dette synspunkt kan anerkendes, skal disse nu undersøges.

177. De hindringer, som de sagsøgte i hovedsagen og Det Forenede Kongeriges regering har påberåbt sig, og som er til hinder for, at det pågældende synspunkt kan anerkendes, er i det væsentlige af fællesskabsretlig karakter. Der er ligeledes blevet påberåbt betragtninger fra international ret i denne henseende. Jeg vil kort undersøge disse betragtninger, inden jeg undersøger de fællesskabsretlige betragtninger.

a) De hævdede hindringer i henhold til international ret

178. Ifølge de sagsøgte i hovedsagen⁹⁰ finder Bruxelles-konventionen ikke universel anvendelse. Den udgør en simpel aftale mellem de kontraherende stater, der kun vedrører deres gensidige forhold. Ud over de særlige tilfælde i Bruxelles-konventionen vedrører dette argument også en mere

90 — Forelæggelseskendelsen, punkt 48.

generel problematik om rettigheder i internationale traktater og aftaler. Det Forenede Kongeriges regering har ligeledes udtrykt interesse for en sådan opfattelse⁹¹.

179. Jeg skal i denne forbindelse præcisere, at det er almindeligt anerkendt, at en stat kun kan være bundet af en international aftale, hvis den har samtykket heri. I overensstemmelse med princippet om traktaternes relative virkning skaber en international aftale med andre ord hverken forpligtelser eller rettigheder for en stat, der ikke har samtykket heri⁹².

180. Det er imidlertid ubestridt, at Bruxelles-konventionen ikke pålægger de stater, der ikke har samtykket i at være bundet af konventionen, nogen forpligtelser. Forpligtelserne i konventionen, uanset om det er vedrørende tildeling af kompetence eller anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser, er nemlig kun rettet mod de kontraherende stater og de retter, der er omfattet heraf.

181. I denne forbindelse er hverken Bruxelles-konventionens formål generelt eller den

fortolkning af artikel 2, som jeg forsvarer, i strid med princippet om traktaters relative virkning.

182. Som det allerede er fremgået, kan konventionen ganske vist udfolde visse af sine virkninger i forhold til tredjestater, navnlig vedrørende tildeling af kompetence. Konventionens regler herom, såsom artikel 2, kan således finde anvendelse på tvister, når visse af deres elementer har tilknytning til tredjestater.

183. Denne situation er imidlertid ikke en fuldstændig nyskabelse. Det sker nemlig, at kontraherende stater til en international konvention har lov til at udøve visse kompetencer i forhold til tredjestaters statsborgere i situationer, hvor de sidstnævnte stater indtil da havde enekompetence. Dette er f.eks. tilfældet med flere konventioner om beskyttelse af havmiljøet⁹³.

184. Inden for den internationale privatret er det ligeledes tilfældet f.eks. med Romkonventionen af 19. juni 1980 om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser⁹⁴. Konventionens artikel 1, stk. 1, bestemmer, at dens enhedsregler finder

91 — Det skriftlige indlæg, punkt 21.

92 — Jf. N. Quoc Dinh, P. Daillier og A. Pellet, *Droit international public*, 6. helt omarbejdede udg., 1999, LGD], s. 239 ff.

93 — Jf. N. Quoc Dinh, P. Daillier og A. Pellet, s. 249. Der henvises navnlig til Bruxelles-konventionen af 29. november 1969 om indgriben på åbent hav i tilfælde af en ulykke, der medfører eller kan medføre kulbrinte-forurening. De kontraherende stater til denne konvention har forbeholdt sig retten til at gribe ind på åbent hav langs deres kyster over for skibe, der fører tredjestats flag.

94 — EFT 1980 L 266, s. 1.

anvendelse (på kontraktlige forpligtelser) i alle situationer, hvor der skal foretages et lovvalg. Det er således tilstrækkeligt, at den pågældende situation giver anledning til en konflikt mellem flere retssystemer for, at konventionens enhedsregler finder anvendelse. Det er uden betydning, om denne situation har tilknytning til flere kontraherende stater eller en kontraherende stat og en tredjestat⁹⁵.

konventionens kompetenceregler, såsom artikel 2, kan finde anvendelse på tvister, når visse forhold knytter dem til tredjestater. Efter min opfattelse gælder det samme for fællesskabsretten.

b) De hævdede hindringer i fællesskabsretten

185. Rom-konventionens enhedsreglers universelle anvendelighed er i øvrigt særligt markeret, idet konventionens lovvalgsregler i overensstemmelse med artikel 2 kan føre til, at loven i en ikke-kontraherende stat finder anvendelse⁹⁶. I denne henseende går konventionens virkning i forhold til tredjestater meget længere end Bruxelles-konventionens virkninger, idet — som det er fremgået — værnetingsreglerne heri udelukkende tilsigter at udpege retter i kontraherende stater som kompetente under udelukkelse af tredjestaters kompetence.

186. Jeg konkluderer, at der i international ret ikke er noget til hinder for, at Bruxelles-

187. Sagsøgte 1 og Det Forenede Kongeriges regering har gjort gældende, at de grundlæggende friheder, der er garanteret i EF-traktaten, ikke finder anvendelse på situationer, som er rent interne i en medlemsstat, dvs. situationer, der ikke har en grænseoverskridende karakter mellem flere medlemsstater. Det følger analogt heraf, at kompetencereglerne i Bruxelles-konventionens artikel 2, der er gentaget helt identisk i forordning nr. 44/2001, ikke kan finde anvendelse på tvisten i hovedsagen, da tvisten ikke har tilknytning til flere kontraherende stater. En sådan kompetenceregul er nemlig kun accessorisk til det formål, der forfølges med konventionen og derefter med forordningen for så vidt angår medlemsstaterne, nemlig dommes frie bevægelighed mellem de kontraherende stater, således at anvendelsen af konventionens artikel 2 tilsvarende er betinget af, at der er en grænseoverskridende tvist, som har tilknytning til flere kontraherende stater.

95 — Jf. i denne forbindelse den fælles betænkning fra Mario Giuliano og Paul Lagarde om Rom-konventionen, EFT 1980 C 282, s. 1. Jf. navnlig de indledende bemærkninger, punkt 8, og kommentaren til konventionens artikel 1, stk. 1, og artikel 2.

96 — Jf. i denne forbindelse kommentaren til Rom-konventionens artikel 2, der findes i den nævnte betænkning, og J.-M. Jacquet, »Aperçu de la convention de Rome«, *L'europeanisation du droit international privé*, Académie de droit européen de Trèves, 1996, s. 21.

188. Jeg er ikke overbevist af sådanne argumenter.

189. Domstolen udtalte ganske vist i dom af 10. februar 1994 i sagen Mund & Fester, at traktatens artikel 220, fjerde led, som Bruxelles-konventionen er vedtaget med hjemmel i, »har til formål at *lette det fælles markeds funktion* ved, at der vedtages kompetenceregler for tvister i forbindelse hermed, og ved, at vanskeligheder i forbindelse med anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i de kontraherende stater fjernes i videst muligt omfang«⁹⁷. Domstolen konkluderede, at konventionens bestemmelser er knyttet til traktaten⁹⁸.

190. Jeg kan kun være enig i denne konklusion i det omfang, som genereladvokat Tesouro understregede i sit forslag til afgørelse i sagen Mund & Fester, »[d]en frie bevægelighed for domme har nemlig grundlæggende betydning med henblik på at undgå de vanskeligheder, det kan indebære for det fælles markeds funktion, hvis de individuelle krav, der opstår i de talrige retsforhold inden for dette marked, ikke let kan konstateres og håndhæves ad rettens vej«⁹⁹.

191. Heraf kan man imidlertid ikke udlede, således som Det Forenede Kongeriges regering har gjort¹⁰⁰, at konventionens ensartede kompetenceregler udelukkende tilsigter at

regulere positive kompetencekonflikter (reelle eller potentielle) mellem retterne i de forskellige kontraherende stater med det ene formål at undgå, at retterne i en kontraherende medlemsstat er forpligtet til at anerkende afgørelser, der er afsagt af retter i en anden kontraherende stat, og erklære dem for eksigible i det tilfælde, hvor retterne i den modtagende stat ligeledes anser sig for at have kompetence i henhold til denne stats lov til at behandle de tvister, der har givet anledning til de pågældende afgørelser.

192. Hvis konventionens ensartede kompetenceregler begrænses til dette simple formål, indebærer det, at der ikke — således som det er fremgået — tages hensyn til konventionens generelle opbygning og de formål, den forfølger, nemlig styrkelsen af de i Fællesskabet bosiddende personers retsskyttelse og overholdelsen af retssikkerhedsprincippet.

193. Efter min opfattelse kan der ikke rejses tvivl om denne analyse på grund af, at Bruxelles-konventionen er blevet erstattet af forordning nr. 44/2001, dvs. af en fællesskabsretlig akt, der er vedtaget med hjemmel i og til anvendelse af visse bestemmelser i traktaten. Flere forhold taler i denne retning.

194. For det første er det nødvendigt, således som det er understreget i 19. betragtning til

97 — Sag C-398/92, Sml. I, s. 467, præmis 11 (min fremhævelse).

98 — Jf. præmis 12. Jf. ligeledes Tessili-dommen, præmis 9.

99 — Jf. punkt 8.

100 — Jf. det skriftlige indlæg, punkt 24.

forordningen, at sikre kontinuiteten mellem konventionen og forordningen, særligt for så vidt angår Domstolens fortolkning af konventionens bestemmelser. I det tilfælde, hvor forordningens ensartede kompetenceregler fortolkes af Domstolen således, at de udelukkende tilsigter at regulere kompetencekonflikter mellem retterne i forskellige kontraherende stater, vil en sådan fortolkning imidlertid afvige fra Domstolens omfangsrige praksis om konventionen, især for så vidt angår dens formål (der er at styrke de i Fællesskabet bosiddende personers retsskyttelse og at overholde retssikkerhedsprincippet). Der vil således være tale om en ændring af retspraksis, der åbenbart ikke svarer til fællesskabslovgivers ønske om at sikre kontinuiteten i fortolkningen af de to retlige instrumenter. Uden at foregribe en eventuel praksis fra Domstolen vedrørende det territoriale eller personelle anvendelsesområde for forordningens artikel 2, vil jeg blot gøre opmærksom på, at det er vanskeligt at forestille sig, at Domstolen vil foretage en sådan ændring af praksis.

195. Selv om det er korrekt, at artikel 65 EF, som artikel 61, litra c), EF henviser til (der udgør forordningens materielle hjemmel), udtrykkeligt på det pågældende område omfatter *foranstaltninger, der har grænseoverskridende virkninger*, hvis vedtagelse svarer til den foranstaltning, der er nødvendig for *det indre markeds funktion*, er jeg endvidere ikke overbevist om, at det heraf kan udledes, at de situationer, der er omfattet af forordningens kompetenceregler, som i det væsentlige gentager konventionens regler, nødvendigvis skal have tilknytning til flere medlemsstater.

196. Som det er understreget i anden og ottende betragtning til forordningen, tilsigter kompetencereglerne heri — stillet over for de forskellige gældende nationale regler på området og de vanskeligheder, der følger af det indre markeds funktion — at »gøre reglerne for retternes kompetence på det civil- og handelsretlige område ensartede«, således at medlemsstaternes »fælles regler« defineres. Denne øvelse med at ensarte kompetencereglerne er omfattet af en tilsvarende logik som den i artikel 94 EF fastsatte om vedtagelse af direktiver, eftersom dette materielle retsgrundlag har »indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser, der direkte indvirker på det fælles markeds oprettelse eller funktion«, til formål.

197. Domstolen har imidlertid for nylig i dom af 20. maj 2003 i sagen Österreichischer Rundfunk m.fl. udtalt, at anvendelsen af »traktatens artikel 100 A [dvs. det retsgrundlag, der nu findes i artikel 95 EF] [...] som retsgrundlag for en retsakt ikke forudsætter, at der rent faktisk i *enhver af de situationer*, der er omfattet af den pågældende retsakt, skal foreligge en tilknytning til den frie bevægelighed mellem medlemsstater[ne]«¹⁰¹. Domstolen erindrede om, at »det, der er

101 — Forenede sager C-465/00, C-138/01 og C-139/01, Sml. s. 4989, præmis 41. Jf. ligeledes i denne retning bl.a. dom af 18.2.1987, sag 98/86, Mathot, Sml. I, s. 809, præmis 11, af 12.12.1990, sag C-241/89, SARPP, Sml. I, s. 4695, præmis 16, vedrørende Rådets direktiv 79/112/EØF af 18.12.1978 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om mærkning af og præsentationsmåder for levnedsmidler bestemt til den endelige forbruger samt om reklame for sådanne levnedsmidler (EFT L 33, s. 1), og dom af 25.4.1996, sag C-87/94, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 2043, præmis 30-33, vedrørende Rådets direktiv 90/531/EØF af 17.9.1990 om fremgangsmåderne ved tilbudsgivning inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation (EFT L 297, s. 1). Jf. herom M. Fallon, »Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré — L'expérience de la Communauté européenne«, *Recueil des cours*, Académie de droit international, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 49, 182 og 183.

afgørende for, om det er berettiget at anvende traktatens artikel 100 A som hjemmel for en retsakt, [er,] at den pågældende retsakt faktisk har til formål at skabe bedre villkår for det indre markeds oprettelse og funktion«¹⁰².

nationale love og administrative bestemmelser for at fjerne de hindringer for det indre markeds funktion, der netop hidrører fra forskellene i de nationale lovgivninger«¹⁰⁵.

198. Domstolen konkluderede, at »[a]nvendelsen af direktiv 95/46 [103] [...] således ikke [afhænger] af, om de konkrete situationer, der er omhandlet i hovedsagerne, har en tilstrækkelig tilknytning til udøvelsen af de grundlæggende friheder, der er garanteret i traktaten, og i de nævnte sager, navnlig til arbejdskraftens frie bevægelighed«¹⁰⁴.

200. Denne udtalelse er blevet bekræftet i dom af 6. november 2003 i Lindqvist-sagen¹⁰⁶ vedrørende samme direktiv 95/46.

201. Man kan have den opfattelse, at det, der gælder for dette direktiv vedrørende beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og fri udveksling af sådanne oplysninger, ligeledes gælder for forordning nr. 44/2001 vedrørende retslig kompetence og den frie bevægelighed for domme, selv om disse to afledte fællesskabsretlige akter er af forskellig art.

199. Denne konklusion bygger på den betragtning, at »[r]isikoen ved en fortolkning med modsat resultat ville være, at grænserne for nævnte direktivs anvendelsesområde ville blive særdeles usikre og uberegnelige, hvilket ville være uforeneligt med direktivets grundlæggende formål, der er at foretage en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes

202. Hvis anvendelsen af kompetencereglen i forordningens artikel 2 nemlig betinges af, at der i hver enkelt tvist er en reel og tilstrækkelig forbindelse med flere medlemsstater, risikerer man (som jeg allerede har redegjort for, for så vidt angår konventionens formål), at grænserne for denne artikels anvendelsesområde gøres særligt usikre og vilkårlige. Denne eventuelle fortolkning af artikel 2's territoriale eller personelle anvendelsesområde er i strid med forordningens

102 — Jf. dommen i sagen Österreichischer Rundfunk m.fl., præmis 41.

103 — Der er tale om Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 281, s. 31).

104 — Jf. dommen i sagen Österreichischer Rundfunk m.fl. præmis 42.

105 — Samme sted.

106 — Sag C-101/01, Sml. I, s. 12971, præmis 40 og 41.

formål, der er at ensarte værnetsreglerne og at forenkle anerkendelsen og fuldbyrdelsen af retsafgørelser med henblik på at fjerne de hindringer for det indre markeds funktion, der netop følger af forskellene mellem de nationale lovgivninger på dette område.

203. Man kan i denne forbindelse endda have den opfattelse, at det, der gælder for direktiv 95/46, gælder så meget desto mere for forordning nr. 44/2001, eftersom valget af en forordning i stedet for et direktiv til erstatning af konventionen i det store hele opfylder et ønske om at garantere en ensretning af de pågældende regler og ikke blot at foretage en tilnærmelse af nationale bestemmelser i kraft af en gennemførelse af et direktiv i national ret med de omskiftelser, der kan følge af en ensartet anvendelse af fællesskabsretten.

204. Ud over betragtningerne om, hvilken betydning anvendelsen af retsgrundlaget i artikel 95 EF har for et direktivs anvendelsesområde, vil jeg tilføje, at anvendelsen af en forordning såvel som et direktiv¹⁰⁷ ikke nødvendigvis forudsætter, at de situationer, der er omfattet heraf, udelukkende er knyttet til medlemsstaternes område og ikke ligeledes til tredjestaters område.

205. Dette er åbenbart tilfældet med forordninger, der indeholder bestemmelser, der udtrykkeligt regulerer samhandelen mellem Fællesskabet og tredjelandene. Dette gælder ligeledes f.eks. for Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 af 12. oktober 1992 om indførelse af en EF-toldkodeks (EFT L 302, s. 1) og Rådets forordning (EØF) nr. 259/93 af 1. februar 1993 om overvågning af og kontrol med overførsel af affald inden for, til og fra Det Europæiske Fællesskab (EFT L 30, s. 1).

206. Dette er f.eks. ligeledes tilfældet med Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet (EFT 1971 II, s. 366).

207. Denne forordning, der på det sociale sikringsområde skal sikre arbejdskraftens frie bevægelighed, definerer ikke udtrykkeligt sit territorielle anvendelsesområde, selv om den almindeligvis beskrives som havende en »materielt territoriell« karakter, således at dens anvendelse afgøres af et »forhold, der er knyttet til et sted«¹⁰⁸.

107 — Jf. i denne retning bl.a. dom af 9.9.2004, sag C-70/03, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 7999, præmis 30, vedrørende Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29).

108 — Jf. herom J. Aussant, R. Fornasier, J.-V. Louis, J.-C. Seché og S. Van Raepenbusch, *Commentaire J. Mégret — Le droit de la CEE*, 3. bind, Université de Bruxelles, 2. udgave, s. 113 ff., og M. Fallon, s. 43 ff. (navnlig s. 45 og 46).

208. Man kan imidlertid sige, at selv om forordningens geografiske område, dvs. det område, hvor den *kendetegnende forbindelse* skal være, nødvendigvis svarer til traktatens bestemmelser om personers frie bevægelighed, således at anvendelsen kræver en *stedfæstelse* på »Fællesskabets område«, kræves det på ingen måde, for at de nævnte bestemmelser (navnlig de bestemmelser, der garanterer ligebehandling) fortsat finder anvendelse, at den pågældende erhvervsaktivitet udøves på dette område¹⁰⁹.

209. Det forhold, at de pågældende sociale sikringsydelser har oprindelse, *endda udelukkende*, i forsikringsperioder, der er tilbagelagt uden for det område, der er dækket af traktaten, kan således ikke som sådan føre til, at anvendelsen af forordning nr. 1408/71 er udelukket, idet der er en forbindelse mellem retten til sociale ydelser og den medlemsstat, der skal betale dem¹¹⁰.

109 — Samme sted. Jf. i denne retning dom af 12.12.1974, sag 36/74, Walrave og Koch, Sml. s. 1405, præmis 26-28, og af 12.7.1984, sag 237/83, Prodest, Sml. s. 3153, præmis 6, generelt vedrørende fællesskabsbestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, navnlig Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15.10.1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).

110 — Jf. i denne retning bl.a. dom af 23.10.1986, sag 300/84, Van Roosmalen, Sml. s. 3097, præmis 30 og 31, og af 9.7.1987, forenede sager 82/86 og 103/86, Laborero og Sabato, Sml. s. 3401, præmis 25-28.

210. Efter min opfattelse kan denne retspraksis vedrørende forordning nr. 1408/71 overføres på forordning nr. 44/2001. Det skal nemlig erindres, at sidstnævnte forordning blev vedtaget med hjemmel i bestemmelserne i traktatens afsnit IV om politikker i forbindelse med den frie bevægelighed for personer. Som det endvidere er tilfældet med forordning nr. 1408/71, forudsætter anvendelsen af forordning nr. 44/2001, at der er en vis tilknytning til de medlemsstater, der er underlagt forordningen. For så vidt angår den pågældende forordnings artikel 2 (der er identisk med konventionens artikel 2) indebærer dens anvendelse således, at sagsøgte har bopæl på en medlemsstats område. I overensstemmelse med logikken i den retspraksis, jeg har redegjort for, må det antages, at det for anvendelsen af den pågældende forordnings (eller konventionens) artikel 2 på ingen måde kræves, at den pågældende tvist udelukkende har tilknytning til det område, der er dækket af forordningen (eller konventionen) og ikke ligeledes til tredjestaters område.

211. På samme måde skal det understreges, at det i ottende betragtning til forordning nr. 44/2001 anføres, at »[s]ager, der er omfattet af denne forordning, skal have *entilknytning* til de medlemsstaters område, der er bundet af denne forordning«¹¹¹. »De fælles regler for retternes kompetence bør derfor principielt anvendes, når sagsøgte har bopæl på en af disse medlemsstaters område.«

111 — Min fremhævelse.

212. Efter min opfattelse bekræfter denne betragtning klart, at det er tilstrækkeligt for, at forordningens artikel 2 (der er identisk med konventionens artikel 2) finder anvendelse, at sagsøgte har bopæl i en medlemsstat, der er bundet af forordningen, således at den pågældende tvist har tilknytning til en af Fællesskabets medlemsstater. Det er dermed uden betydning, at den pågældende tvist ikke har nogen yderligere tilknytning til en anden medlemsstat eller har en sådan forbindelse til en tredjestat.

213. Jeg konkluderer, at forordning nr. 44/2001 efter sin art ikke rejser tvivl om det synspunkt, at anvendelsesområdet for konventionens artikel 2 på ingen måde er begrænset til tvister, der er knyttet til flere kontraherende stater.

214. Det følger af denne samlede redegørelse, at de argumenter, der i denne præjudicielle sag er gjort gældende af visse af parterne til anfægtelse af dette synspunkt, uanset om de hviler på international ret eller fællesskabsretten, må anses for at være uden relevans.

215. Det første præjudicielle spørgsmåls første led skal derfor besvares med, at Bruxelles-konventionens artikel 2 skal fortolkes således, at den finder anvendelse, selv når sagsøgeren og sagsøgte har bopæl i den samme kontraherende stat, og når tvisten mellem dem, der verserer ved retterne i

denne kontraherende stat, har tilknytning til en tredjestat og ikke til en anden kontraherende stat, således at det eneste spørgsmål om fordeling af kompetence, der kan rejses i tvisten, udelukkende opstår i forholdet mellem retterne i en kontraherende stat og retterne i en tredjestat og ikke i forholdet mellem retterne i forskellige kontraherende stater.

216. Da Bruxelles-konventionens artikel 2 således finder anvendelse i dette tilfælde, skal spørgsmålet om, hvorvidt konventionen i en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen, er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle sagens realitet, undersøges. Det skal med andre ord afgøres, om teorien om *forum non conveniens* i en situation som den i tvisten i hovedsagen foreliggende er forenelig med konventionen.

B — Foreneligheden mellem teorien om forum non conveniens og Bruxelles-konventionen

217. Med henblik på at afgrænse genstanden for undersøgelsen til en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen, skal det

erindres, at den foreliggende ret med det første præjudicielle spørgsmåls andet led i det væsentlige har spurgt, om Bruxelles-konventionen er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle sagens realitet, når denne sidstnævnte ret ikke er udpeget i en værnetingafale, ikke tidligere er blevet anmodet om at behandle en sag, der kan give anledning til en situation med litispændens eller indbyrdes sammenhængende krav, og når tvistens tilknytningsmomenter til denne ikke-kontraherende stat er af en anden art end den i Bruxelles-konventionens artikel 16 omhandlede.

218. For at besvare dette spørgsmål skal jeg først redegøre for konventionens forfatteres ønske, derefter vil jeg behandle ordlyden af konventionens artikel 2, stk. 1, konventionens generelle opbygning og dens formål.

1) Konventionens forfatteres ønske

219. Ved udarbejdelsen af Bruxelles-konventionen var Det Forenede Kongerige og

Irland endnu ikke medlemmer af Fællesskabet. De deltog dermed ikke i de forhandlinger, der var mellem medlemsstaterne i overensstemmelse med artikel 293 EF, og som førte til konventionens vedtagelse den 27. september 1968. Disse to medlemsstater tiltrådte først Fællesskabet den 1. januar 1973, kun en måned inden konventionens ikrafttræden den 1. februar 1973.

220. Det er imidlertid i det væsentlige i disse to medlemsstater, at teorien om *forum non conveniens* er udviklet¹¹². Teorien er i det store hele ukendt i de medlemsstater, der har »civil law«, dvs. de medlemsstater der har forhandlet Bruxelles-konventionen. Det følger heraf, at konventionen ikke indeholder en bestemmelse, som omhandler teorien.

221. Det var først under udarbejdelsen af konventionen om Det Forenede Kongeriges, Irlands og Kongeriget Danmarks tiltrædelse af Bruxelles-konventionen — der blev vedtaget den 9. oktober 1978 — at spørgsmålet om forenelighed med teorien om *forum non conveniens* blev rejst¹¹³.

112 — Teorien synes også at være anvendt i Nederlandene, men i meget mere begrænset omfang.

113 — Droz har således siden 1972 med styrke anført, at denne teori ikke havde en plads i Bruxelles-konventionen, idet han konkluderede, at »det vil være bedre at tage denne kilde til chikane i opløbet«, G. Droz, *Droits de la demande dans les relations privées internationales*, TCFDIP, 1993-1995, s. 97.

222. Dr. Schlossers rapport om den nævnte tiltrædelseskonvention afspejler i høj grad de drøftelser, som dette spørgsmål medførte¹¹⁴.

er i denne forbindelse understreget, at »[s]agsøger kan blandt de kompetente retter have valgt en anden ret, som synes »upassende«, for at opnå afgørelse i den stat, hvor han også ønsker fuldbyrdelse«.

223. Det er nemlig anført i rapportens punkt 78, at »[s]ådanne muligheder [navnlig for at udsætte sagen i henhold til teorien om forum non conveniens] står ifølge den opfattelse, som delegationerne fra Fællesskabets kontinentale medlemsstater har givet udtryk for, ikke åbne for retter i en medlemsstat, hvis disse i henhold til [konventionen] er kompetente og får en sag forelagt«.

226. Det er i samme punkt i rapporten tilføjet, at »[f]aren for negative kompetencekonflikter kan desuden ikke afvises: den kontinentale dommer kan på trods af en britisk retsafgørelse ligeledes anse sig for inkompetent«.

224. Det er i denne retning præciseret, at »det blev [...] gjort gældende, at [konventionen] ikke blot berettiger de kontraherende stater til at foretage voldgift på de i afsnit 2 fastsatte betingelser. Det forpligter dem endog hertil«. Det er i denne henseende anført, at »[e]n sagsøger må have sikkerhed med hensyn til, hvilken ret der er kompetent«, da »[han ikke bør] bruge tid og penge for derefter at løbe fare for, at den ret, der får sagen forelagt, anser sig for mindre egnet end en anden«.

225. Endvidere bekræfter den pågældende rapport også i punkt 78, at »[h]vor retterne i flere stater ville være kompetente, er der bevidst givet sagsøger en ret til at vælge, hvilket ikke ville afsvækkes ved anvendelsen af »doctrine of the forum conveniens««. Det

227. Endelig er det anført, at »[d]et saglige grundlag [indtil nu] for »doctrine of the forum conveniens« [og den tilsvarende om forum non conveniens] mister for øvrigt en del af sin betydning, så snart [konventionen] også finder anvendelse i [Det Forenede Kongerige] og Irland«. Rapporten præciserer i denne forbindelse, fortsat i punkt 78, at den nationale lovgivning i disse to stater til gennemførelse af konventionen vil medføre dels en snævrere opfattelse af begrebet »domicile« end den daværende, dels et bortfald af deres usædvanlige nationale kompetenceregulering blot i kraft af forkyndelse af stævningen for en sagsøgt, der midlertidigt opholder sig på de pågældende staters område, i overensstemmelse med konventionens artikel 3, stk. 2.

114 — EFT 1979 C 59, s. 71, punkt 77 og 78.

228. Det er på baggrund af disse argumenter, at »Irland og Det Forenede Kongerige ikke insisterede på, at der blev foretaget formmæssige ændringer af dette punkt« (ifølge punkt 78).

229. Jeg udleder af disse samlede betragtninger, at de medlemsstater, der forhandlede og vedtog Bruxelles-konventionen eller tiltrædelseskonventionen af 1978, enten ikke havde nogen hensigt om at indføre mekanismen med forum non conveniens i den ordning, der blev indført med konventionen, eller at flertallet var meget herimod.

230. Hvis det modsatte anerkendes, indebærer det dermed, at der ikke tages hensyn til ønsket hos de stater, der er parter til konventionen, som ændret ved tiltrædelseskonventionen af 1978, idet det skal præciseres, at dette ønske ikke blev dementeret i forbindelse med vedtagelsen af de senere tiltrædelseskonventioner eller forordning nr. 44/2001. Undersøgelsen af ordlyden af konventionens artikel 2, stk. 1, af konventionens generelle opbygning og dens effektive virkning under hensyn til de formål, den forfølger, taler ligeledes imod anerkendelsen af teorien om forum non conveniens.

2) Ordlyden af konventionens artikel 2, stk. 1

231. Det skal erindres, at konventionens artikel 2, stk. 1, bestemmer, at »[m]ed

forbehold af bestemmelserne i denne konvention skal personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne stat«.

232. Det skal ligeledes erindres, at de fællesskabsretlige bestemmelser ifølge fast retspraksis skal fortolkes og anvendes ensartet i lyset af de versioner, der foreligger på alle fællesskabssprog¹¹⁵. Det samme gælder efter min opfattelse for fortolkningen og anvendelsen af Bruxelles-konventionen under hensyn til det ønske, som Domstolen ofte har givet udtryk for, nemlig at sikre overholdelsen af retssikkerhedsprincippet samt ligheden og ensartetheden af de rettigheder og forpligtelser, der følger af konventionen for de kontraherende stater og de personer, som er berørt deraf¹¹⁶.

233. Det er ubestridt, at undersøgelsen af de forskellige sprogversioner af konventionens artikel 2, stk. 1, viser, at den heri opstillede

115 — Jf. bl.a. dom af 5.12.1967, sag 19/67, Van der Vecht, Sml. 1965-1968, s. 411, org.ref.: Rec. s. 445, af 6.10.1982, sag 283/81, Cilfit m.fl., Sml. s. 3415, præmis 18, af 17.7.1997, sag C-219/95 P, Ferriere Nord mod Kommissionen, Sml. I, s. 4411, præmis 15, og af 29.4.2004, sag C-371/02, Björnekulla Fruktindustrier, Sml. I, s. 5791, præmis 16.

116 — Jf. bl.a. dom af 14.7.1977, forenede sager 9/77 og 10/77, Bavaria Fluggesellschaft og Germanair/Bedarfsluftfahrt, Sml. s. 1517, præmis 4, af 22.11.1978, sag 33/78, Somafer, Sml. s. 2183, præmis 8, og af 15.11.1983, sag 288/82, Duijnste, Sml. s. 3663, præmis 13.

kompetenceregler er præceptiv og ikke fakultativ, og at en sådan regel kun kan fraviges i de tilfælde, der udtrykkeligt er forudsat i konventionen. Det er imidlertid ligeledes ubestridt, at en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen, ikke er omfattet af konventionens udtømmende opregning af tilfælde, som jeg vil undersøge nærmere i forbindelse med konventionens generelle opbygning.

234. Jeg konkluderer, at ordlyden af konventionens artikel 2, stk. 1, er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, der i en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen, skal behandle en tvist i henhold til artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at træffe afgørelse om sagens realitet med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan træffe afgørelse. Denne konklusion gælder ligeledes i henhold til konventionens generelle opbygning.

3) Konventionens generelle opbygning

235. Når det i overensstemmelse med konventionens artikel 4 er fastslået, at en ret i en kontraherende stat, såsom Det Forenede Kongerige, har kompetence i henhold til usædvanlige kompetenceregler, der er gældende i denne stat (i det tilfælde, hvor sagsøgte har bopæl i en tredjestat), kan jeg *umiddelbart* anerkende, at konventionen ikke er til hinder for, at den pågældende ret

skønsmæssigt giver afkald på at udøve sin kompetence i henhold til teorien om forum non conveniens (der gælder i den pågældende kontraherende stat) med den begrundelse, at en ret i en tredjestat er mere egnet eller bedre placeret til at behandle sagens realitet.

236. Denne mulighed er imidlertid kun tænkelig i det tilfælde (hvilket ikke er tilfældet med Andrew Owusu), hvor sagsøgte har bopæl i en ikke-kontraherende stat, da konventionens artikel 4 omhandler dette eneste tilfælde.

237. Når sagsøgte derimod har bopæl i en kontraherende stat, og det således er fastslået, at en ret i en kontraherende stat har kompetence i henhold til konventionens artikel 2, stk. 1, er konventionens generelle opbygning til hinder for, at den pågældende ret i en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen, skønsmæssigt giver afkald på at udøve sin kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle tvistens realitet.

238. Selv om visse bestemmelser i konventionen kan svække den bindende kraft af kompetencereglen i artikel 2, er det kun under meget specifikke omstændigheder, der ikke foreligger i tvisten i hovedsagen, således at konventionens generelle opbygning er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat

giver afkald på at udøve denne bindende kompetence under omstændighederne i denne sag, dvs. under andre omstændigheder end dem, der er udtrykkeligt og udtømmende er forudsat i konventionen.

kun i forholdet mellem flere kontraherende stater og ikke i forholdet mellem en kontraherende stat og en tredjestat, således som det er tilfældet i tvisten i hovedsagen.

239. Det skal endvidere understreges, at visse af konventionens bestemmelser er inspireret af betragtninger, der er meget forskellige fra betragtningerne bag teorien om forum non conveniens. Denne oplysning støtter min opfattelse af, at konventionens generelle opbygning er til hinder for anvendelsen af den pågældende teori i forbindelse med udøvelsen af en kompetence, der er fastslået i henhold til artikel 2.

242. Endvidere skal det især understreges, at denne kompetencemulighed kun tilbydes sagsøgeren ved sagens anlæggelse. Når sagen derfor først er anlagt ved en ret i en kontraherende stat i henhold til kompetencereglen i artikel 2, har retten ikke lov til i henhold til særlige eller specifikke kompetenceregler i konventionen at give afkald på at træffe afgørelse, selv hvis den pågældende tvist har en betydelig tilknytning til retter i en anden (kontraherende eller ikke-kontraherende) stat og ikke til retterne i den stat, hvor sagsøgte har bopæl.

240. Det er det, jeg nu vil redegøre for.

241. Det skal for det første anføres, at selv om de særlige eller specifikke kompetenceregler i konventionen (i artikel 5 og 6 samt i afsnit II, afdeling 3 og 4) giver mulighed for at fravige den bindende kompetenceregel i artikel 2, navnlig under hensyn til, at der er en direkte eller særlig snæver forbindelse mellem påstanden og retterne i en anden stat end den, hvor den pågældende sagsøgte har bopæl, gælder denne kompetencemulighed

243. Selv om en ret i en kontraherende stat i øvrigt i henhold til konventionens artikel 17, stk. 1, og artikel 19, 21 og 22 er forpligtet til at erklære sig inkompetent eller råder over muligheden for at give afkald på at træffe afgørelse, når sagen verserer for retten som følge af den generelle og præceptive kompetenceregel i artikel 2, er det ubestridt, at tvisten i hovedsagen ikke er omfattet af nogle af disse tilfælde, således at den bindende kraft af kompetencereglen i artikel 2 forbliver uforandret. Det er dette, jeg mere præcist vil redegøre for ved at undersøge hver af de pågældende bestemmelser.

244. Hvad for det første angår konventionens artikel 17, stk. 1, om udtrykkelig udvidelse af kompetencen, bestemmer den, at hvor mindst en af parterne har bopæl på en kontraherende stats område, har retten eller retterne i en sådan stat, som parterne har vedtaget (i overensstemmelse med betingelserne i artiklen), enekompetence. Enhver anden ret, som en part har anlagt sag ved, navnlig i henhold til konventionens artikel 2, er i princippet inkompetent, medmindre sagsøgte i overensstemmelse med konventionens artikel 18 accepterer at give møde for denne ret uden at bestride rettens kompetence på baggrund af en værnetingsklausul. En ret, som en part har anlagt sag ved i strid med en værnetingsaftale, skal dermed — med forbehold for det i artikel 18 omhandlede tilfælde — erklære sig inkompetent til at træffe afgørelse.

245. Det samme gælder, når en sag verserer for en ret i en kontraherende stat, navnlig en ret i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl, i strid med reglerne om enekompetence i konventionens artikel 16, idet der er meget snævre forbindelser mellem tvistens realitet og en kontraherende stats område. Kompetencereglernes bindende kraft er i øvrigt af særlig betydning, eftersom konventionens artikel 19 bestemmer, at den ret, for hvilken der som det væsentligste indbringes en retstvist, der i medfør af artikel 16 henhører under en anden kontraherende stats rets enekompetence, på embeds vegne skal erklære sig inkompetent.

246. Det er alene disse regler om enekompetence, der kan være til hinder for anvendelsen af den generelle og bindende kompetenceregulering i konventionens artikel 2. Det skal imidlertid erindres, at disse regler om enekompetence ikke finder anvendelse i en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen.

247. Det samme gælder for mekanismen i konventionens artikel 21 og 22 for så vidt angår anvendelsen af disse kompetenceregler.

248. Det skal nemlig erindres, at konventionens artikel 21 om litispændens bestemmer, at såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retter i forskellige kontraherende stater, skal enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, på embeds vegne udsætte sin afgørelse, indtil den første rets kompetence er fastslået, og når det er fastslået, erklære sig inkompetent til fordel for den første ret.

249. Som jeg imidlertid allerede har anført, er situationen i tvisten i hovedsagen ikke omfattet af dette tilfælde, idet der ikke er blevet anlagt en parallel sag ved nogen ret i en anden kontraherende stat end den, hvor sagsøgte 1 har bopæl.

250. Som Domstolen i øvrigt for nyligt har udtalt i præmis 47 i Gasser-dommen, tager denne processuelle regel »klart og udelukkende [...] udgangspunkt i den rækkefølge, hvori sagerne er anlagt ved de pågældende retter«. Domstolen giver ikke plads til nogen skønsmargin hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt en af de retter, som sagen verserer for, er bedre placeret end den anden til at behandle sagens realitet. Det følger heraf — i modsætning til hvad der undertiden gøres gældende — at den mekanisme, der i konventionen er fastsat vedrørende litispændens, svarer til en logik, som er helt anderledes end den, der er knyttet til teorien om forum non conveniens, eftersom denne sidstnævnte, således som det allerede er fremgået, omfatter en skønsmæssig vurdering hos den ret, der skal afgøre, om et fremmed værneting klart mere hensigtsmæssigt kan behandle tvistens realitet.

251. Hvad angår konventionens artikel 22 skal det erindres, at den bestemmer, at såfremt krav, der er indbyrdes sammenhængende, fremsættes for retter i forskellige kontraherende stater, og sagerne verserer for disse retter i første instans, kan enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, enten udsætte afgørelsen eller på begæring af en af parterne erklære sig inkompetent, forudsat at dens lovgivning tillader forening af indbyrdes sammenhængende krav, og at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er kompetent til at påkende begge krav.

252. I modsætning til det, der i artikel 21 er fastsat om litispændens, tager artikel 22 ikke udelukkende udgangspunkt i den kronologiske orden, hvori sagerne er blevet anlagt ved de pågældende retter. Artiklen åbner for et

vist skøn hos den ret, for hvilken sagen er blevet anlagt i anden omgang, eftersom der gives den mulighed for enten at udsætte sagen eller erklære sig inkompetent. Man kan have den opfattelse, at dette valg kan afhænge af navnlig spørgsmålet om, hvorvidt den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er bedre placeret for at behandle den sag, som den ret, for hvilken sagen er blevet anlagt i anden omgang, har til opgave at behandle. Denne mekanisme kan i denne henseende tilnærmes (men kun i dette omfang) mekanismen med teorien om forum non conveniens.

253. Det skal imidlertid understreges, at den valgmulighed, som retten i overensstemmelse med konventionens artikel 22 gives for at udsætte sagen eller at erklære sig inkompetent, udelukkende finder anvendelse i det særlige tilfælde, hvor de parallelle sager er blevet anlagt ved retterne i forskellige kontraherende stater, for at undgå de indbyrdes modstridende afgørelser, som kan følge heraf, og dermed så vidt muligt udelukke de sager, hvor en afgørelse, der er afsagt i en kontraherende stat, ikke kan anerkendes i en anden kontraherende stat.

254. Hvis det imidlertid antages, at den erstatningssag, der blev anlagt af den engelske turist, der havde et tilsvarende uheld som Andrew Owusu, fortsat verserede og kunne anses for at være konneks med tvisten i hovedsagen, er der anlagt en parallel sag på Jamaica, dvs. ved retterne i en tredjestat, således at artikel 22 i princippet ikke kan finde anvendelse.

255. Uafhængigt af disse betragtninger er den mekanisme med koordinering af udøvelsen af retsfunktion mellem retterne i de forskellige kontraherende stater i øvrigt meget anderledes end mekanismen med teorien om forum non conveniens, eftersom anvendelsen af teorien i princippet ikke er betinget af, at der er en parallel sag i en anden kontraherende stat. Som det er præciseret i Spiliada-dommen¹¹⁷, skal den ret, som sagen verserer for, fastlægge tvistens »naturlige værneting«, dvs. »det værneting, som sagen har den snævreste kontakt til«, i henhold til praktiske eller økonomiske kriterier, såsom om der er vidner til rådighed, eller kriterier, såsom den lovgivning, der finder anvendelse på den pågældende transaktion. Spørgsmålet om, hvorvidt den ret, som sagen verserer for, er den mest hensigtsmæssige, afhænger dermed ikke nødvendigvis og udelukkende af, om der verserer en parallel sag ved en ret i en anden kontraherende stat.

256. Det følger af denne redegørelse, at når kompetencen hos en ret i en kontraherende stat er fastslået i henhold til konventionens artikel 2 (og den ikke strider mod reglerne om enekompetence i artikel 16 og 17), har denne ret ikke lov til at give afkald på at udøve sin kompetence, undtagen i de særlige tilfælde i konventionens artikel 21 og 22, der ikke foreligger i tvisten i hovedsagen.

257. Undersøgelsen af konventionens generelle opbygning støtter derfor synspunktet om, at konventionen er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, i en situation som den, der foreligger i tvisten i hovedsagen, skønsmæssigt giver afkald på at udøve sin kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle tvistens realitet.

258. Efter min opfattelse kan dette synspunkt ikke anfægtes af den omstændighed, at den tvist, der i henhold til konventionens artikel 2 verserer for en ret i en kontraherende stat, således som det er tilfældet i denne sag, ikke kun vedrører en sagsøgt, der har bopæl i den kontraherende stat, som retten henhører under, men ligeledes flere sagsøgte, der har bopæl i en tredjestat.

259. Selv om anvendelsen af konventionens artikel 4 i det tilfælde, hvor flere sagsøgte har bopæl i en tredjestat, kan føre den ret, som sagen verserer for, til at sætte spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i, at sagen er indbragt for den, henset til kriterier knyttet til teorien om forum non conveniens, forholder det sig ikke desto mindre således, at artikel 4 på ingen måde pålægger denne ret en pligt til at give afkald på at udøve sin kompetence i henhold til artikel 2 for så vidt angår den sagsøgte, der har bopæl på den kontraherende stats område, som retten henhører under. Det tilkommer blot den ret, som sagen er indbragt for, under hensyn til parternes situation og de forskellige tilstedeværende interesser at vurdere, om

117 — Jf. mit forslag til afgørelse, punkt 27.

der skal træffes afgørelse om hele tvisten eller udelukkende om den del af tvisten, der berører den sagsøgte, som har bopæl i den pågældende kontraherende stat.

4) Konventionens formål og effektive virkning .

260. Hvis det antages, at teorien om forum non conveniens udgør en procesregel, der som sådan kun er en del af national lov, kan anvendelsen af en sådan regel skade konventionens effektive virkning. Dette bemærkede Domstolen for nylig i Turner-dommen vedrørende såkaldte »anti-suit injunctions«¹¹⁸.

261. Det er min opfattelse, at en eventuel anvendelse af denne procesregel skader konventionens formål og dermed dens effektive virkning, således at disse to forhold er til hinder for anvendelsen af teorien om forum non conveniens.

262. Flere argumenter taler herfor.

263. Hvis den ret, som sagen verserer for, for det første får mulighed for — *helt skønsmæssigt* — at give afkald på at udøve den kompetence, den afleder af en regel i konventionen, såsom artikel 2, påvirker teorien om forum non conveniens i alvorlig grad forudsigeligheden i konventionens kompetenceregler, navnlig i artikel 2. Som jeg allerede har anført, er det imidlertid alene denne forudsigelighed i kompetencereglerne, der garanterer overholdelsen af retssikkerhedsprincippet og sikrer styrkelsen af retsskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer, i overensstemmelse med konventionens formål. Det forhold, at forudsigeligheden i konventionens kompetenceregler, navnlig i artikel 2 (der er en generel kompetenceregel), således påvirkes, skader dermed konventionens effektive virkning.

264. Det skal i denne forbindelse erindres, at konventionen i vist omfang er inspireret af »civil law« retssystemer, hvori der lægges særlig vægt på kompetencereglers forudsigelighed og uangribelighed. Denne dimension er mindre fremtrædende i »common law«-systemet, eftersom anvendelsen af de gældende regler snarere opfattes smidigt og konkret i den enkelte sag. Teorien om forum non conveniens er i denne forbindelse let at indpasse i »common law«-systemet, eftersom den lader den ret, som sagen verserer for, skønsmæssigt vurdere, om den skal eller ikke skal udøve den kompetence, den har. Teorien forekommer dog vanskeligt forenelig med konventionens ånd.

¹¹⁸ — Jf. præmis 29, i forlængelse af Hagen-dommen, præmis 20.

265. Ud over disse generelle betragtninger skal mere præcist undersøges de processuelle konsekvenser, der følger af anvendelsen af teorien om forum non conveniens. Efter min opfattelse er konsekvenserne vanskeligt forenelige med konventionens formål, der — som der er redegjort for — vedrører både overholdelsen af retssikkerhedsprincippet og styrkelsen af retsbeskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer.

266. Som det er fremgået, indebærer anvendelsen af teorien i engelsk ret i dag, at den pågældende sag udsættes dvs. en suspension af sagen, eventuelt sine die. Denne situation er i sig selv lidet tilfredsstillende for retssikkerheden.

267. Herudover styrker teorien om forum non conveniens efter min opfattelse ikke retsbeskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer; den svækker den nærmere. Dette er navnlig tilfældet for sagsøgeren.

268. Det skal erindres, at det er op til sagsøgeren, der ønsker at undgå den pågældende processuelle undtagelse, at bevise, at han ikke kan opnå retfærdighed ved det pågældende udenlandske værneting. Også denne situation er lidet tilfredsstillende, så det kan frygtes, at den processuelle undtagelse påberåbes af visse sagsøgte med det ene formål at forhale den sag, der er anlagt mod dem.

269. Når endvidere den ret, som sagen verserer for, endelig beslutter at anvende undtagelsen med forum non conveniens, er det endnu en gang op til sagsøgeren, der ønsker at genoptage sagen, at fremlægge det nødvendige bevis herfor. Det påhviler således ham at godtgøre, at det udenlandske værneting faktisk ikke har kompetence til at påkende tvisten, at han selv ikke får adgang til en effektiv rettergang ved dette værneting, eller at han ikke har haft denne adgang. Sagsøgerens bevisbyrde kan vise sig at være yderst tung. Anvendelsen af teorien om forum non conveniens kan derfor i denne henseende mærkbart påvirke forsvaret af sagsøgerens interesser, således at den snarere svækker end styrker sagsøgerens retsbeskyttelse, hvilket er i strid med konventionens formål.

270. Endelig er den eneste mulighed, som sagsøgeren har i det tilfælde, hvor sagsøgeren ikke fremlægger bevis for de pågældende forhold, for at hindre en udsættelse af sagen (der kan være sine die) eller for at genoptage den allerede udsatte sag, og hvor han ønsker at fastholde sine påstande, at foretage alle de nødvendige skridt til at anlægge en ny sag ved det udenlandske værneting. Det siger sig selv, at sådanne skridt indebærer omkostninger og mærkbart kan forsinke de processfrister, som sagsøgeren skal overholde, for at sagen faktisk påkendes. Endvidere kan den mekanisme, der er forbundet med teorien om forum non conveniens, i denne forbindelse anses for uforenelig med kravene i artikel 6 i den europæiske konvention om beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder.

271. Jeg konkluderer, at teorien skader konventionens effektive virkning, idet den påvirker de formål om retssikkerhed og styrkelse af retsbeskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer, som konventionen forfølger med indførelsen af bindende kompetenceregler som dem, der er indeholdt i artikel 2.

272. Efter min opfattelse gælder denne konklusion ligeledes for de regler i konventionen, som skal lette anerkendelsen og fuldbyrdelsen af retsafgørelser mellem de kontraherende stater. Ved at give afkald på at udøve kompetencen i henhold til konventionens regler, navnlig i artikel 2, med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle realiteten i den sag, som er indbragt for den, fratager retten i en kontraherende stat sagsøgeren muligheden for at drage fordel af konventionens forenklede mekanisme til anerkendelse og fuldbyrdelse. Denne situation gælder ligeledes for konventionens formål om overholdelse af retssikkerheden og styrkelse af retsbeskyttelsen for de i Fællesskabet bosiddende personer. Den mekanisme, der er forbundet med teorien om forum non conveniens, skader også i denne henseende konventionens effektive virkning.

273. Det skal endvidere understreges, at teorien kan påvirke den ensartede anven-

delse af konventionens regler og dermed være i strid med Domstolens faste praksis.

274. Som det er fremgået, har Domstolen jævnligt udtrykt ønske om at sikre den lige og ensartede anvendelse af de rettigheder og pligter, der følger af konventionen, både i forhold til de kontraherende stater og til fordel for de berørte personer.

275. Det skal imidlertid erindres, at teorien om forum non conveniens kun er egentligt udviklet i Det Forenede Kongerige og Irland og ikke i andre kontraherende stater.

276. Hvis iværksættelsen af denne teori i disse to eneste kontraherende stater, hvori den kendes, anerkendes, medfører det således, at der indføres forskelsbehandling mellem retssubjekterne i Fællesskabet på grundlag af, om den kontraherende stat, hvor de har bopæl, kender den pågældende teori eller ikke. En sådan forskelsbehandling er helt sikkert i strid med det retsprincip om lige og ensartede rettigheder, der følger af konventionen.

277. Det følger samlet af denne redegørelse, at både ordlyden af konventionens artikel 2,

stk. 1, konventionens generelle opbygning og dens formål og effektive virkning er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle tvistens realitet, når denne sidstnævnte ret ikke er udpeget i en værningaftale, ikke tidligere har behandlet en sag, der kan give anledning til en situation med litispendens eller indbyrdes sammenhængende krav, og når tvistens tilknytningsmomenter til denne ikke-kontraherende stat er af en anden art end dem, der er omhandlet i Bruxelles-konventionens artikel 16.

at den ret, som sagen er indbragt for i overensstemmelse med konventionens artikel 2, giver afkald på at udøve sin kompetence med den begrundelse, at en ret i en anden stat i henhold til teorien om forum non conveniens er bedret placeret til at behandle tvisten¹¹⁹. Efter min opfattelse gælder denne konklusion ikke kun, når den konkurrerende ret er beliggende i en anden medlemsstat end den, hvor sagsøgte har bopæl. Den gælder ligeledes, når det konkurrerende værning er beliggende i en tredjestat.

278. Det skal tilføjes, at forordning nr. 44/2001 klart bekræfter dette synspunkt. Det er i 11. betragtning anført, at »[k]ompetencereglerne bør frembyde en *høj grad af forudsigelighed* og være baseret på *sagsøgtes bopæl som det principielle kriterium*, og dette kompetencekriterium *bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde*, hvor det på grund af sagens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund« (min fremhævelse).

280. Det første præjudicielle spørgsmåls andet led skal derfor besvares med, at Bruxelles-konventionen er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle sagens realitet, når denne sidstnævnte ret ikke er udpeget i en værningaftale, ikke tidligere har behandlet en sag, der kan give anledning til en situation med litispendens eller indbyrdes sammenhængende krav, og tvistens tilknytningsmomenter til denne ikke-kontraherende stat er af en anden art end dem, der er omhandlet i Bruxelles-konventionens artikel 16.

279. Disse betragtninger udelukker stilthiende, men nødvendigvis, muligheden for,

119 — Jf. i denne retning H. Gaudemet-Tallon, nævnt i fodnote 61, s. 57 ff.

V — Forslag til afgørelse

281. På baggrund af ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare de af Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Det Forenede Kongerige) stillede præjudicielle spørgsmål på følgende måde:

- »1) Artikel 2 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, som ændret ved konventionen af 9. oktober 1978 om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritanniens og Nordirlands tiltrædelse, ved konventionen af 25. oktober 1982 om Den Helleniske Republiks tiltrædelse, ved konventionen af 26. maj 1989 om Kongeriget Spanien og Den Portugisiske Republiks tiltrædelse og ved konventionen af 29. november 1996 om Republikken Østrigs, Republikken Finlands og Kongeriget Sveriges tiltrædelse (herefter »Bruxelles-konventionen«), skal fortolkes således, at den finder anvendelse, selv når sagsøgeren og sagsøgte har bopæl i den samme kontraherende stat, og når tvisten mellem dem, som verserer ved retterne i denne kontraherende stat, har tilknytning til en tredjestat og ikke til en anden kontraherende stat, således at det eneste spørgsmål om fordeling af kompetence, der kan rejses i tvisten, udelukkende opstår i forholdet mellem retterne i en kontraherende stat og retterne i en tredjestat og ikke i forholdet mellem retterne i forskellige kontraherende stater.

- 2) Bruxelles-konventionen er til hinder for, at en ret i en kontraherende stat, hvis kompetence følger af konventionens artikel 2, skønsmæssigt giver afkald på at udøve denne kompetence med den begrundelse, at en ret i en ikke-kontraherende stat mere hensigtsmæssigt kan behandle sagens realitet, når denne sidstnævnte ret ikke er udpeget i en værnetingsaftale, ikke tidligere har behandlet en sag, der kan give anledning til en situation med litispendens eller indbyrdes sammenhængende krav, og tvistens tilknytningsmomenter til denne ikke-kontraherende stat er af en anden art end dem, der er omhandlet i Bruxelles-konventionens artikel 16.«